DISS. B 1030

A főnévi igenév és a főnévi igeneves szerkezetek használata Petrarcánál és a mai olasz irodalmi nyelvben

/Egyetemi doktori disszertáció/

Írta:

Tokody László

1 9 7 4

B E V E Z E T É S

Az i.e-i első évezredben, a vaskor idején,az Appenin félszigeten több település jött létre,melyek közössége létrehozta a maga kis saját életfeltételeinek kialakítását. Ezek a népcsoportok mind különböző nyelveket beszéltek, megvoltak a maguk törvényei és szokásai.A mai Róma környékén,a Tiberis torkolatánál pedig élt egy nép,a latin,mely a többinél erősebb és szervezettebb volt,valamint tökéletesebb fegyverekkel is rendelkezett.A latinok azután fokozatosan kiterjesztették uralmukat és meghódították a környező / umber, szabell,etruszk,ligur,szikul stb./ népeket,bevivén közéjük szokásaikat,erkölcseiket és a latin nyelvet. / Kezdetben a latin nyelv is egyike volt a sok,kezdetleges itáliai nyelvnek,de a későbbiek folyamán,főleg görög hatásra finomodott, csiszolódott és fejlődött/.

A meghódított népek és hódítóik településük magvát a Tiberis torkolatánál hozták létre.A települést Rómának,magukat pedig a városról,rómaiaknak nevezték.A római nép eredetileg három tribuszból,a Raumes,Tities és Luceres tribuszából olvadt össze, s közös néven POPULUS ROMANUS-nak nevezte magát.Ez a nép,a büszke populus romanus,azután a történelemből már igen jól ismert hatalmas birodalmat alapított.

A rómaiak a meghódított területekre hivatalos nyelvként a latint vitték be.Ez azonban nem azt jelentette,hogy a lei -

gázott népek egyszerre latinul kezdtek el beszélni,hanem azt, hogy saját anyanyelvükön kivül a latint is elsajátitották egy bizonyos fokig.Egyes latin kifejezéseket a saját anyanyelvükbe olvasztottak,viszont a hódítók is ugyanezt tették.Főleg olyan kifejezéseket,melyek saját anyanyelvükben nem szerepeltek /például: egyes eszközök neve vagy valamely tevékenység kifejezése/.Az így kialakult nyelvet az egyszerű nép beszélte, s éppen ezért ezt a nyelvet vulgárisnak nevezzük.Az írók és a költők viszont műveikben a válogatott kifejezéseket használ - ták s ezen a nyelven írt munkáikat terjesztették az olvasni tudók igen vékony rétegében.Ez,a már kifinomult nyelv az irott, az irodalmi,a klasszikus latin.Ez a nyelv maradt ránk irásos emlékekben,a költők és írók müveiben,amely már akkor is eltérést mutatott a nép nyelvétől,mind szókészletében,mind nyelvtanában.A nyelvi "birodalom" zömét a nép nyelve uralta,az egyszerű embereké,hiszen az akkori társadalmi viszonyokat figyelembe véve,nem voltak a mai értelemben vett iskolák,ahol mindenki meg tudott volna tanulni helyesen irni és olvasni.De maguk az iskolázott emberek is a köznapi életben a nép nyelvét beszélték,csupán irásaikban használták az irodalmi nyelvet. A mai modern nyelveknél is hasonló a helyzet,ha lényegesen kisebb mértékben is.

A római birodalom bukása után a meghódított népek nyelvei ismét kezdenek "életre kapni",azaz egységes birodalom és hivatalos nyelv híján ezek a népek ismét a saját nyelvüket kezdik el beszélni,ahol eddig a latint kellett használni.De ez a

nyelv az évszázadok folyamán már igen sok minőségi változáson ment át.Az idegen népekkel keveredve azoktól sok kifejezést vett át,szavaiban,nyelvtanában sokat változott.Tehát a római birodalom bukása után az egyes népek nyelvei / az ugynevezett szubsztrátum nyelvek/ - de már igen ellatinosodva - ismét felélednek s kialakulnak az egyes nyelvjárások,melyek Itália területén a legszembetűnőbbek.Maga Dante a "De vulgari eloquentia"-ban már 14 nagy nyelvjárásról ír.Ez az oka a mai sok dialektusnak is,valamint az a tény,hogy a római nyelvjárás,de maga Róma sem képviselt olyan nyelvi tekintélyt,mint annak idején Párizs.A másik ok pedig az,hogy az egységes olasz állam csak a múlt század közepe táján jött létre.Mindezek ellenére a vulgáris latin elég erősnek bizonyult ahhoz,hogy eredetiségét és szerkezetét megőrizze.A nyelvvel párhuzamosan a latin kulturából és szokásokból is sok minden megmaradt.Az írástudók pedig már a nép nyelvén kezdtek el írni,s az "iskolák"-ban pedig ezt a nyelvet tanították.Ez a nyelv,ámbár sok mindenben eltér a klasszikus latintól,mégis annak szerkezetét és nyelvtanát tükrözi.Nem paradoxon az az állítás,ha azt mondjuk, hogy a latin nyelv nem halt ki,nem lett holt nyelv.Nem holt nyelv,csupán eredeti formájában megmerevedett,ezen a nyelven ma már nem írnak,nem olvasnak és nem beszélnek./Ezalatt természetesen nem azokat az embereket értem,akik tanulmányaik során többé-kevésbé elsajátították a latin nyelvet,vagy a Vatikánt,ahol a latin és az olasz is hivatalos nyelv/.

A vulgáris latin nyelv tehát a fent leírt módon,sok minősé-

gi változással alakult az olasz nyelvvé. Ennek a folyamatnak egyik jelenségét tűztem ki vizsgálataim céljául: az infinitivuszok és infinitivuszos szerkezetek tanulmányozását. Vizsgálataim a latin nyelvből indulnak ki, majd az olasz nyelv petrarcai korszakát felölelve a modern olasz nyelvig terjednek.

A vizsgálódás célja.

Célom annak a ténynek a kimutatása, bizonyítása, hogy a latin nyelv infinitivuszainak és infinitivuszos szerkezeteinek használata milyen módon él tovább az olasz nyelvben az i.u-i második évezredben, Petrarca műveinek egy részében. Milyen módon követi Petrarca az eredeti értelemben vett infinitivuszokat és infinitivuszos szerkezeteket, illetve ezektől milyen eltérések tapasztalhatók. Továbbá azt vizsgálom, hogy a fenti szerkezetek hogyan mentek át az olasz nyelvbe, ott milyen formában lelhetők fel, s a latintól már eltérő használat hogyan vezethető vissza mégis a latinra.

Mivel Petrarca műveit vizsgálom, és Petrarca erősen a latin modelleket követő költő, így célszerűnek látszik, hogy a klasszikus latin nyelvből induljak ki, annak szerkezeti és nyelvtani felépítését vegyem alapul. Így akarom kimutatni, hogy milyen képet mutatnak a petrarcai infinitivuszok és infiniti - vuszos szerkezetek Horatius infinitivuszaihoz és infinitivu - szos szerkezeteihez képest. Milyen latin szerkezetű szabályszerűségeket, összefüggéseket, illetve a latin szerkezettől való

eltéréseket lehet megállapítani Petrarcánál ,melyek azok a nyelvi jelenségek,amelyek a latin nyelvben még nem léteztek és már egy új nyelvet jelentenek,nevezetesen,ami már új és "megáll a maga lábán",ami már olasz,és a modern olasz nyelvben is megtalálható.Horatius az aranykori költők egyik legnagyobb lírikusa,Petrarca pedig a trecentóé,annak egyik szellemi óriása,a latin kultura és irodalom ujjászületésének idején ennek a klasszikus világnak egyik kultikus hive,fanatikus tisztelője,ki maga is sokat írt latin nyelven,s írásaival versengeni kivánt a legjobb római költőkkel,sőt az " Epistolae poeticae"-ben magát Horatiust is utánozta.

A vizsgálat során sor kerül annak bemutatására is,hogy a mai olasz nyelvhasználatban,a mai olasz irók és költők műveiből idézve milyen infinitivuszok és infinitivuszos szerkezetek maradtak meg,illetve hogyan bővült ezek alkalmazási köre. Itt főleg azokat a szerkezeteket értem,melyek már Petrarcánál is eltérést mutattak a latin használathoz viszonyítva.

A vizsgálódás módszere.

Vizsgálataimat a dialektika törvénye szerint végzem,mely kimondja,hogy minden jelenséget mozgásában és fejlődésében, nem egymástól elszigetelten,hanem kölcsönös összefüggésükben kell vizsgálni,értékelni.Éppen ezért nem szabad figyelmen kívül hagyni a történelmi eseményeket,tényeket,fejlődést,valamint a külső és belső hatásokat.

A fent említett okok miatt a kiindulás Horatius Odái, Epodusai, Szatírái és Episztolái infinitivuszaiból történik. A petrarcai használattal való összevetést a következő csoportositásba rendszereztem:

I. A latinnal megegyező használat.

II. A latinon túlmenő használat.

III. A modern olasz nyelvi használat.

A I. rész felosztása.

a/. Infinitivuszok és infinitivuszos szerkezetek módbeli segédigék után.

b/. Accusativus cum infinitivo.

c/. Esse + melléknévi /és főnévi/ kiegészitő utáni infiniti - vuszos szerkezetek.

d/. Infinitivus historicus /Ragozott állitmány helyett/.

A II. rész felosztása.

a/. Az infinitivusz főnévként és mondatrészként való használata.

b/. Az infinitivusz használata ragozott állitmány helyett.

c/. Az infinitivusz használata viszonyszókkal mellékmondatok rövidítésére.

A III. rész felosztása.

a/. Az infinitivusz főnévként való használata és mondatbeli szerepe.

b/. Az infinitivusz használata viszonyszókkal. Az infinitivusz

mondatrövidítő szerepe.

A vizsgálat módszere mindegyik csoportban induktiv,azaz példák alapján igazolom az állitásokat és hajtom végre az általánositást.Minden részt az előbb látható módon csoportokra / a,b, stb./ osztottam,s ezek végén,a példák után megjegyzéseket fűztem,melyekben a kellő következtetéseket vontam le.

A vizsgálat céljának és módszerének indokolása.

Horatius és Petrarca személyében a két nagy lirikus költőt szeretném összehasonlitani nyelvészeti szempontból.A két költő életrajzi adatai azt bizonyitják,hogy természetükben voltak egyező vonások.Nevezetesen a dicsőségvágy,a halhatatlanság utáni vágyakozás.Ezt a tényt bizonyitja Horatius következő /egyébként igen közismert/ műve,melyet pártfogójához,Maecenashoz irt:

Exegi monumentum aere perennius
Regalique situ piramidum altius
Quod non imber edax,non Aquilo impotens
Possit diruere,aut innumerabilis
Annorum series et fuga temporum.

A költő büszke öntudattal tekint vissza befejezett művére, mely neki a halhatatlanságot és a latin Alceus nevet biztositja.Petrarca életét vizsgálva,benne is megtalálhatjuk a hiúságot és a dicsőségvágyat.Életének legboldogabb pillanata volt,

amikor költővé koszorúzták.

Nyelvészeti szempontból azonban ez még nem bizonyíték.A bizonyítékokat a történelmi tények,a nyelvészet már bebizonyított tételei szolgáltatják.Ezekre a tényekre és megállapításokra a megfelelő helyeken majd utalok.

Petrarca abban az időben született,amikor a középkor hosszú és sötét periodusa után ismét feléledt a klasszikus kultura iránti érdeklődés,főleg azoken a területeken,melyek valaha a római birodalomhoz tartoztak.Legendák formájában elevenednek fel az egykori híres személyiségek: Brutus,Iulius Caesar , Nagy Sándor,Aeneas és Hector.Rég elfelejtett történetek kelnek ismét életre.A latin költők és írók tanulmányozására grammatikai iskolákat alapítanak.A bolognai és páduai egyetemen római jogot is tanítanak./Érdekes megjegyezni,hogy a jog nyelve ugyan latin,de a tanúvallomásoknál a tanúk nyelve már olasz,és az általuk elmondottak már nem latin,hanem olasz nyelven kerülnek a birósági jegyzőkönyvekbe.Ez i.u. kb.800-900 évvel történik.Ezek már az olasz nyelv írásos emlékei/.A kollektiv élet legmagasabb funkcióit is latin nyelven fejezik ki: oktatást,jogot,valamint a magán és közszerződéseket.Tehát az a nyelv,melyet hódításai révén Róma adott a világnak,illetve Nyugat-Európának,ismét életre kelt,megerősödött,nem csupán eleganciája révén,hanem nyelvtana és szerkezete miatt is.Petrarca élete és munkássága is erre az időre esik.Őt tekintjük a Quattrocento humanistái előfutárá-

nak,akiknek a latin irodalom kultusz volt.Petrarca sokat utazott élete folyamán,s utazásai közben több értékes és elfelejtett latin művet is felfedezett,illetve ismét megtalált.Így például: Cicero: "De gloria", "Ad Atticum" című műveit,valamint Terentius vígjátékait.De maga Petrarca is írt latin nyelven: "De viris illustribus", "Rerum memorandarum libri", "Africa".Nyilvánvaló,ha valaki egy bizonyos idegen nyelven ír, akkor anyanyelvén írt költészetén is meglátszik,többé-kevésbé annak hatása,figyelembe véve még azt a tényt is,hogy a latin nyelv ismét "divatba jött"./De tény az is,hogy idegen környezetben huzamosabb ideig tartózkodó emberekre is "ráragad" bizonyos idegen szókészlet,még akkor is,ha ezek az emberek saját anyanyelvűek társaságában töltik el idejük egy részét. Hát még akkor mennyire erősödik ez az "idegen" befolyás,ha azt még valaki akarja is,mint például Petrarca/.

Petrarca igen nagyra tartotta a római írókat és költőket. Inkább őket tekintette kortársainak,mint saját költőnemzedékét.Az antik világ iránt érzett csodálata még arra is rávette, hogy latin nyelven írott műveivel magukkal a római költőkkel keljen versenyre.

Ezek a tények könnyen érthetővé teszik,hogy az infinitivuszok és infinitivuszos szerkezetek nyelvészeti összehasonlításánál miért éppen Petrarca műveiből idézek példákat és miért éppen Horatiust választottam kiindulási alapul.A két költő párhuzamos vizsgálatánál azt szándékozom bemutatni, hogy Petrarca nyelvészetileg miben új,olasz,ami már azt mutatja ,

hogy egy új nyelvvel állunk szemben.

Tekintettel arra,hogy az összehasonlitás,valamint a csoportosítás Horatius művei alapján történik,így a latin elnevezések is sokszor előtérbe kerülnek majd.Természetesen az olasz nyelvtani jelenségeket az olasz terminologia alapján magyarázom, a latinnal csak összevetem.

A felhasznált irodalomról egy jegyzéket állítottam össze, mely a dolgozat végén található.Minden egyes felhasznált műnek feltüntettem a pontos címét,szerzőjét,a kiadás évét és helyét.A dolgozatban viszont csak magára a műre fogok hivatkozni a szerző,cím,valamint az oldalszám /bekezdés,sor/,verseknél pedig a szakasz,illetve a sorszám megjelölésével.Például:

Horatius: Carm.III/27.25.

Jelentése: Carminák III.könyve,27.ének 25.sor.

Petrarca:VI/8.

Jelentése: VI.canzone,8.sor.

I.rész.

A latinnal megegyező használat.

a/. Az infinitivusz használata módbeli segédigék után.

latin:	olasz:
debere	dovere
posse	potere
velle	volere
scire	sapere
solere	solere

Horatius:

Epist.II/1.37.

referri a debet mellett

Scriptor abhinc annos centum decidit,inter
Perfectos veteresque referri debet,an inter
Viles atque noves?

/ Az olyan írót,ki már száz éve meghalt,
A kiváló hajdaniakhoz kell-e sorolni,vagy
Az új és silány írók közé?/

Petrarca:

XLV/10.

farvi a non dovea mellett.

Ma,s'io v'era con saldi chiovi fisso,
Non dovea specchio farvi per mio danno,
A voi stessa piacendo,aspra e superba.

/De ha engem állhatatossággal szerettél volna,
Nem kellet volna saját magad tetszelgésére
És az én káromra,te kegyetlen és gőgös,
Neked tükröt készítenem/.

XLVI/2.

fare a devria mellett.

L'ero e le perle,e i fior vermigli e i bianchi
Ch 'l verno devria far languidi e secchi,
Son per me acerbi e velenosi stecchi,
Ch'io provo per le petto e per li fianchi:

/Aranyszínű haj,gyöngyfogak,fehérpiros arc,
Miket a korai télnek kellett volna sápadttá és fehérré
Tenni,nekem ezek tüskék és mérges gallyak,
Helyek,érzem,hogy egész testem korbácsolják/.

LXVI/31.

perdonare a debb'io mellett

Ben debb'io perdonare a tutt'i venti
Per amor d'un ch 'n mezzo di duo fiumi
Mi chiuse tra 'l bel verde e 'l dolce ghiaccio,
Tal ch' i' depinsi poi per mille valli
L'ombra ov'io fui; che né calor né pioggia
Né suon curava de spezzata nebbia.

/ Meg kell hogy bocsássak az összes szeleknek
Valaki szerelméért,mely engem a két folyó
Közé zárt,a zöld part és a jeges hab közé,
Úgy,hogy aztán ezer völgyben megfestettem képmását
Ahol csak voltam,én,aki nem törödtem sem a nap
Melegével,sem esővel,sem a viharfelhők villámával/.

CCCXXVIII/6.

assalir a deve mellett

Qual ha già i nervi e i polsi e i penser egri
Cui domestica febbre assalir deve,
Tal mi sentia,non sappiend'io che leve
Venisse 'l fin de'miei ben non integri.

/Kinek már idegei,érverései és gondolatai oly betegek,
Kit belső láznak kell megtámadnia,olyannak éreztem magam,

Nem tudván azt,hogy milyen hamar
Jön el be nem teljesült boldogságom vége/.

Modern olasz írók.

G.Deledda: Canne al vento
8.old.4.bek.2.sor:
accadere a doveva mellett.

Chissa cosa doveva accadere alle sue donne.
/Ki tudja,vajon minek kellett történnie urnőivel/.

A.Manzoni: Marzo 1821.
5.szakasz,5.sor:
star a devea mellett

Con quel volto sfidato e dimesso
Con quel guardo atterrato ed incerto
Con che stassi un mendico sofferto
Per mercede nel suolo stranier
Star dovea in sua terra il Lombardo.

/Ezzel a bizalmatlan és megalázó arccal,
Ezzel a földreszegezett és bizalmatlan
Tekintettel,Mellyel egy könyörületből
Megtűrt koldus áll idegen földön,úgy kellett
Állnia a Lombardnak is saját földjén/.

A.Manzoni: I promessi sposi.

15.old.2.bek.1.sor:

fare a dovesse mellett

Pensino ora i miei venticinque letteri che impressione do - vesse fare sull'animo del poveretto,quello che s'è raccon - tato.

/Most gondoljon az én huszonöt olvasóm arra,hogy mily benyomást kellett volna gyakorolnia a szerencsétlen lelkére,annak,amit neki elmeséltek.

L.Pirandello: Sempre bestia.

4.szakasz,2.sor:

fare a dovrebbe mellett.

Ma dunque,per non essere bestia
Che dovrebbe far l'uomo?

/De hát akkor,hogy ne állatok legyünk,
Mit kellene tennie az embernek?/

Megjegyzés:

A dovere mellett Petrarcánál is és a mai olasz nyelvben is infinitivusz áll.A latin mag és a latint követő használat itt is kimutatható,amint azt a fenti példák is bizonyíta - nak.

Horatius:

Carm.I/14.7.

durare a possunt mellett

...Nonne vides ut
Nudum remigio latus

Et malus celeri saucius Africo,
Antennaeque gemunt ac sine funibus
Vix durare carinae
Possunt imperiosus

Aequor?...

/...Hát nem látod,hogy
Mennyire csupasz oldalad evezők híján

És árbócod mennyire megrongálódott a gyors Africustól,
Mint recsegnek a vitorlarudak,és kötélzet nélkül
A hajótest már alig bírja elviselni az egyre viharosabbá váló

Tengert?.../

Petrarca.

XV/10.

viver a possen mellett.

Tal or m'assale in mezzo a' tristi pianti
Un dubbio: come posson queste membra
Da lo spirito lor viver lontane?

/S akkor szomorú könnyek között rámtört
A kétség: hogyan képesek ezek a tagok
Élni lelküktől távol?/

XII/2.

schermire a può mellett

Se la mia vita da l'aspro tormento
Si può tanto schermire e dagli affani,...

/Ha életem annyira tudja magát óvni
Az éles kíntól és gondoktól.../

L/56.

indovinar a posso mellett

Ch' i' son già,pur crescendo in questa voglia,
Ben presso al decim' anno,
Ne poss' indovinar chi me ne scioglia.

/Én,ki már tíz év óta növekszem fel
Ebben a vágyban,
Nem tudom megjósolni,ki old fel aléla/.

CCCLXVI/106.

aitarme a possi mellett.

Vergine,in cui ho tutta mia speranza
Che possi e vogli al gran bisogno aitarme,
Non mi lasciare in su l'estremo passo:

/Szent Szűz,kiben minden reményem,
Ki tudsz és akarsz nagy bajomban segiteni rajtam,
Ne hagyj el utolsó órámban:/

CXXVI/68.

uscir,gir a potresti mellett

Se tu avessi ornamenti quant'hai voglia,
Potresti arditamente
Uscir del bosco e gir fra le gente./

/Ha lenne annyi díszed,amennyit akarnál,
Akkor bátran kimehetnél az erdőből
És járkálhatnál az emberek között/.

CLXXVI/6.

farme a poria mellett

E vo cantando /e penser miei non saggi!/

Lei ch 'l ciel non poria lontana farme;
Ch' i' l'ho ne gli occhi; e veder seco parme
Donne e donzelle,e sono abeti e faggi.

/Én megyek /ó' bolond gondolataim/ Őt
Énekelve,kit még az ég sem tudna tőlem messzire vinni;
Őt,ki itt van a szememben,és vele együtt,úgy tűnik,
Hogy más nőket is látok,fenyőket és bükköket/.

CCXXIII/14.

adolcir a po mellett

Vien poi l'aurora,e l'aura fosca inalba,
Me no: ma 'l sol, che 'l cor m'arde e trastulla,
Quel po solo adolcir la doglia mia.

/Jön aztán a hajnal,és a lég homályva felderül,
De én nem: de a Nap,mely szívem égeti és áltatja
Az tudja csak egyedül fájdalmam csillapítani/.

CCXCIII/8.

fare a posso mellett.

Non posso /e non ho più sí dolce lima/
Rime aspre e fosche far soavi e chiare.

/Nem vagyok képes arra,hogy az érdes és borús
Rímeket kellemessé és csiszoltté tegyem,
Mert egyáltalán nincs oly símító reszelőm/.

CCCLXVI/59.

essere a po mellett.

Per te po la mia vita esser joconda,
S' a' tuoi preghi,o Maria,
Vergine dolce e pia,
Ove 'l fallo abondò la grazia abonda.

/Te általad lehet csak életem kellemes,
Ha a tieidhez könyörögsz ó Mária
Drága és kegyes Szűz,
S mely /életben egykor/ a vétek bővelkedett,
Most a kegyelet bővelkedik/.

CCCLXVI/102.

Tu vedi il tutto;e quel che non potea
Far altri è nulla a la tua gran vertute,...

/Te mindezt látod; s amit más megtenni képtelen,
Semmi az a te nagy erényednek/.

CCCLXVI/131.

essere a pote mellett.

Il dí s'appressa,e non pòte esser lunge,
Sí corre il tempo e vola,
Vergine unica e sola;
E 'l cor or conscienza or morte punge...

/Közelg a nap,s már nem lehet messze,
Fut,repül az idő,
Egyetlen és egyedüli Szűzanya,
S szívemet hol a bűnbánat,hol a halál gondolata sújtja/.

CXXVI/26.

fuggire a poria mellett.

Che lo spirito lasso
Non poria mai 'n più riposato porto,
Ne in più tranquilla fossa
Fuggir la carne e travagliata e l'ossa.

/Mert a lankadt lélek
Soha nem képes a nyugodtabb
És csendesebb helyre menekülni
Az agyongyötört testből/.

Modern olasz írók.

G.Prati: Canto d'Igea.

7.szakasz.5.sor:

levarsi a può mellett

Ma può levarsi pieno
Di gagliardia divina.

/De isteni erőtől eltelve
Ismét talpra tud állni/.

G.Deledda: Canne al vento.

65.old.3.bek.2.sor:

girare a può mellett.

Con una strada così piana e solitaria si può girare il mondo in un giorno.

/Egy ilyen síma és elhagyott úton az ember egy nap alatt képes bejárni a világot/.

G.Giacosa: Come le Foglie.

8.bek.:

dormire a potevo mellett.

Nennele: Non potevo dormire.

/Nem tudtam aludni/.

Megjegyzés:

A horatiusi,majd a petrarcai és a modern olasz íróktól idézett példák azt mutatják,hogy a potere /latin posse/ mellett mind Petrarca,mind pedig a mai olasz nyelv puszta infinitivuszt használ.A potere jelentése minden esetben: -hat,-het,tud,képes.

Horatius:

Sat.I/9.47.

tradere a velles mellett

...Haberes
Magnum adiutorem,posse qui ferre secundas,
Hunc hominem velles si tradere;

/...Lehetne magas pártfogód,
Ki a második szerepet játszaná,
Ha ezt az embert beajánlanád/.

Petrarca:

CCXCIII/13.

piacere a vorrei mellett

Pianger cercai,non già del pianto onore:
Or vorrei ben piacer; ma quella altera,

Tacito,stanco,dopo se mi chiama.

/A sírást kerestem,nem a sírás büszke hírnevét:
Most tetszeni nagyon szeretnék: de az a másik
Maga után hív engem,ki már csendes és fáradt vagyok/.

XLIX/10.

stare a vorrei mellett

Lagrime triste,e voi tutte le notti
M'accompagnate,ov'io vorrei star solo,
Poi fuggite di nanzi a la mia pace.

/Szomorú könnyek,és ti összes éjszakák,
Oda kisérjetek,hol egyedül szeretnék lenni,
Majd tűnjetek el békém színe elől/.

XXX/12.

attendere a vorrei mellett.

Non ho tanti capelli in queste chieme
Quanti vorrei quel giorno attendere anni.

/ Hajamban nincs annyi szál,mint ahány évet
Szeretnék erre a napra várni/.

Modern olasz irók.

S.Pellico: Le mie prigioni.

131.old.2.bek.4-5.sor:

ricorrere a volea mellett.

Indarno volea ricorrere alla filosofia per aquetarmi;

/Hiába akartam a filozófiához menekülni,hogy megnyugodjak;/

E.de Amicis: Il cuore.

94.old.25.sor:

fare a voglio mellett.

Di' ogni mattina: oggi voglio far qualche cosa di cui la coscienza mi lodi e mio padre sia contento;

/Mondd el minden reggel:ma valami olyat akarok tenni,amiért a lelkiismeretem megdícsérjen és apám is elégedett legyen/.

A közismert "Santa Lucia"-ból idézve:

sorridere a volle mellett.

O dolce Napoli,o suol beato,
Ove sorridere volle il Creato,...
/Ó édes Nápoly,ó édes föld,

Hol mosolyogni akart a teremtő/.

G.Deledda: Canne al vento.

33.old.6.bek.1.sor:

dire a vorrei mellett.

Vorrei dirle una cosa.È contenta?

/Szeretnék önnek mondani valamit asszonyom.Ön boldog?/

Megjegyzés:

Az idézett példák szerint a volere után nemcsak a latinban , hanem Petrarcánál is és a mai olasz nyelvben is megmaradt az infinitivusz használata.Meg lehetne említeni,hogy a latin a velle után nemcsak puszta infinitivuszt használ,hanem accusativus cum infinitivo szerkezetet is.Az olasz a volere után ma már nem használja ezt az igeneves szerkezetet./L:153.old./

Horatius: Carm.III/24.55.

haerere a nescit mellett

Nescit equo rudis
Haerere ingenuus puer
Venarique timet,...

/A gyakorlatlan és elkényeztetett gyerek
Nem tudja megülni a lovat,vadászni fél,.../

Petrarca: XIX/10.

fare a so mellett.

Ch' i' non son forte ad aspettar la luce
Di questa donna,e non so fare schermi
Di luoghi tenebrosi o d'ore tarde.

/Én,ki nem vagyok elég erős arra,hogy e hölgy
Fényét újra és újra szemügyre vegyem,és nem tudok
Árnyas helyekből és kései órákból védelmet készíteni/.

XXXV/13.

cercar a non so mellett.

Ma pur sí aspre vie ne sí selvagge
Cercar non so,ch' Amor non venga sempre

Ragionando con meco,et io con lui.

/De nem tudok oly vad és tüskés utakat
Keresni,hogy Amor ne jöjjön mindig utánam
Velem vitázva,és én is vele/.

CCCLXVI/5.

incominciar a se mellett.

Vergine bella,che di sol vestita,
Coronata di stelle,al sommo Sole
Piacesti sí che 'n te sua luce ascose;
Amor mi spinge a dir di te parole,
Ma non so 'ncominciar senza tu' aita
E di colui ch'amando in te si pose.

/Napsugárba öltözött,csillagokkal koronázott
Gyönyörűséges szent Szűz,ki annyira tetszettél
Istennek,hogy ő fényét testedbe ragyogta,
A szerelem ösztökél arra,hogy hozzád szóljak,
De nem tudom elkezdeni a te és annak segítsége nélkül,
Ki /az embereket/ szeretve méhedbe rejtőzött/.

Modern olasz irók.

G.Deledda: Canne al vento.

7.old.3.bek.1.sor:

leggere a so mellett.

Io no; non so leggere.

/Én nem; nem tudok olvasni/.

U.ott: 265.old.8.sor:

dirsi a seppero mellett.

Sulle prime non seppero cosa dirsi: egli stringeva a se le bisaccia e chinava la testa vergognoso...

/Az elsőkre nem tudtak mit mondani: a férfi magához szorította a hátizsákját és szégyenlősen lehajtotta a fejét.../

G.Giusti: Il Brindisi di Girella.

28-29 sor:

giocare a sa mellett.

La gente ferma
Piena di scrupoli,
Non sa coll'anima
Giocar di scherma;
Non ha pietanza
Dalla Finanza.

/A nép egy helyben áll,
Gyötrődéssel telve,
S öntudattal nem tud

Játszva megvívni;
Nincs habzsolni való
Az államkincstárból/.

Szólásokban,kifejezésekben:

sa vivere /tud az emberekkel bánni/
mi ha saputo dire una cosa sola /csak egyet tudott nekem mondani/.

Megjegyzés:

A sapere ige /latin scire/ után Petrarca is és a mai olasz nyelv is puszta infinitivuszt használ a latinnak megfelelően./A latin a scire után még accusativus cum infinitivo szerkezetet is használt.L:34 .old/.

Horatius:

Carm.I/25.14.

furiare a solet mellett.

Cum tibi flagrans amor,et libido
Quae solet furiare matres equorum,
Saeviet circa iecur ulcerosum.

/Mikor neked a dühöngő szerelem és a vágyakozás,
Mely a kancákat szokta dühbe hozni,
Megsebzett szíved körül fog tombolni/.

Petrarca:

CCXCII/7.

fare a solean mellett.

Le crespe chiome d'or puro lucente
E 1 lampeggiar de l'angelico riso
Che solean fare in terra un paradiso,
Poca polvere son che nulla sente.

/ S az aranyzuhatagként végigomló haj,
Az angyali nevetés villanása,
Mik már a földön paradicsomot szoktak létrehozni,
/most már/ csak kevés por,mely semmit sem érez/.

CCLV/2.

desiare,odiar, a soglion mellett.

La sera desiare,odiar l'aurora
Soglion questi tranquilli e lieti amanti

/Az estére szoktak vágyakozni,s a hajnalt gyűlölni
Ezek a nyugodt és boldog szeretők/.

XXXIII/3.

fare a suol mellett.

Già fiammeggiava l'amorosa stella
Per l'oriente,e l'altra,che Giunone
Suol far gelosa,nel settentrione
Rotava i raggi suoi lucente e bella;

/Kelet felől már felragyogott a Vénusz,
És a másik,mely Junót szokta féltékennyé
Tenni,északon görgette kerekeit ragyogón és szépen/.

Modern olasz irók.

G.Leopardi: Il sabbato del villaggio.
14.sor:
danzar a solea mellett.

Ed ancor sana e snella
Solea danzar la sera intra di quei
Ch'ebbe compagni dell'età più bella.

/És még fiatalon és fürgén,esténként
A legszebb korabeli társai között
Szokott táncolni/.

G.Leopardi: A Silvia.
II.szakasz.7-8.sor:
menare a solevi mellett

Era maggio odoroso; e tu solevi
Così menare il giorno...

/Illatos május volt; s te így
Szoktad napodat eltölteni.../

Megjegyzés:

Az idézett szövegekben a solere minden esetben puszta infinitivuszt vonz,mind a latinban,mind az olaszban.Ezt az igét akkor használjuk,ha hosszabban tartó,vagy többször ismétlődő cselekvést akarunk kifejezni.Magyarra való fordítása nem minden esetben jóhangzású a magyar fülnek,különösen akkor,ha jelen időben szerepel.Így a fordítását lehetőleg elkerüljük,vagy pedig múlt időbe tesszük.

Összefoglalás:

A módbeli segédigék utáni infinitivusz használata mind a latinban,mind pedig az olasz nyelvben kimutatható.Általánosan azt mondhatjuk,hogy a latin és az olasz nyelv ebben a tekintetben megegyezik.Ez azonban csak részben igaz.Nevezetesen a fejezet elején felsorolt módbeli segédigék közül a velle és a scire /olasz:volere,sapere/ mellett a latin nem csak puszta infinitivuszt,hanem még accusativus cum infinitivo szerkezetet is használ.Például:

Horatius:

Carm.I/27.9.

sumere a voltis mellett.

Voltis severi me quoque sumere
Partem Falerni?

Azt akarjátok,hogy én is meritsek
Egy részt a tiszta falernuszból?

Sat.I/9.67.

velle a nescio mellett.

"Certe nescio quid secreto velle loqui te
Aiebas mecum".

/Bizony nem tudom,hogy titokban mit akarsz velem beszélni,
mondtad/.

Megjegyzés:
1.A nescio-tól csak a te velle acc.c.inf. függ.A loqui a velle-nek,mint módbeli segédigének a függvénye.
2.Az olasz pedig ezen igék mellett csupán puszta infinitivuszt használ.A megegyezésnél a hangsúly a puszta infinitivusz használatán van.

b/. Az accusativus cum infinitivo szerkezet.

Horatius:

Carm.I/2.13-15.

ire a vidimus mellett /acc.c.inf./

Vidimus flavum Tiberim retortis
Litore Etrusco violenter undis
Ire deiectum monumenta regis
Templaque Vestae.

/Megértük,hogy a szőke Tiberis
Az etruszk part felől visszatüremlett
Habokkal,pusztitón hömpölyög,
Lerombolván a király palotáját
És Vesta templomait/.

Petrarca:

XVI/4.

venir a vede mellett /acc.c.inf./

Movesi il vecchierel canuto e bianco
Del dolce loco ov' ha sua età fornita,
E da la famigliuola sbigottita
Che vede il caro padre venir manco;

/Útnak indul az öregapó,őszen és fehéren,
/Elhagyva/ a kedves helyet,ahol eddig élt,
/Elhagyva/ megriadt kis családját,
Mely látja,hogy kedves apjuk ereje hogyan fogy napról-napra/.

XXXII/3.

andar a veggio mellett /acc.c.inf./

Quanto più m'avicino al giorno estremo
Che l'umana miseria suol far breve,
Più veggio 'l tempo andar veloce e leve
E 'l mio di lui sperar fallace e scemo.

/Minél jobban közelgek utolsó napomhoz,
Mely az emberi nyomorúságot szokta megrövidíteni,
Annál jobban látom,hogy az idő gyorsan és könnyedén
Elszáll s benne való reményem csalóka és bárgyú/.

L/29.

calare,inbrunir a vede melett /acc.c.inf./

Quando vede 'l pastor calare i raggi
Del gran pianeta al nido ov'egli alberga
E 'nbrunir le contrade d'oriente,
Drizzasi in piedi,e co l'usata verga,

Lassando l'erba e le fontane e i faggi,
Move la schiera sua soavemente;

/Midőn a pásztor látja fészkében,hol eddig heverészik,
Hogy a nap sugarai leszállnak és kelet vidéke elsötétül,
Tüstént talpra ugrik,otthagyva füvet,forrásokat és fákat
Elhasznált ostorával gyöngéden megmozgatja nyáját/.

L/58.

tornare a veggio mellett /acc.c.inf./

E,perchè un poco nel parlar mi sfogo,
Veggio la sera i buoi tornare sciolti
Da le campagne e da' solcati colli.

/S mert a beszédben egy kissé megnyugszom,
Látom miként ballagnak estelente haza
Az ökrök,igától szabadon
A mezőkről s a felszántott dombokról/.

CII/6.

farsi a vide mellett / acc.c.inf./

Ed Anibal,quando a l'imperio afflitto
Vide farsi fortuna sí molesta,
Rise fra gente lagrimosa e mesta

Per isfogare il suo acerbo despitto;

/S midőn Hannibál látta,hogy a hadiszerencse
Mily kedvezőtlenné lett porbaomlott birodalma iránt,
A síró és szomorú nép között kacagott,
Hogy keserves bánatán enyhítsen/.

Modern olasz irók.

S.Pellico: Le mie prigioni.

14.old.2.bek.2-3.sor:

piangere a vidi mellett. /acc.c.inf./

Era sempre lieto,e non le vidi mai piangere,se non una volta che fu battuto,non so perchè,dal carceriere.

/Mindig vídám volt,sírni soha nem láttam,hacsak nem akkor az egy alkalommal,amikor,nem is tudom miért,a börtönőr megverte/.

G.Deledda: Canne al vento.

42.old.11.sor.

uscire az ho visto mellett /acc.c.inf./

Ah,ecco perchè ti ho visto uscire dalla tana di Kallina!
/Áhá,hát akkor ezért láttalak kijönni Kallina odújából!/

G.Carducci: Nell' annuale della fondazione di Roma.

1.szakasz.2.sor:

emergere a vide mellett /acc.c.inf./

Te redimito di fior purpurei
aprii ti vide su 'l colle emergere
dal solco di Romolo torva
riguardante su i selvaggi piani:

/Bíborvirágokkal koszorúzott április látott
téged Romulus barázdájából a
dombok fölé emelkedni,újra és újra a vad
síkságok felett körülhordozván tekinteted/.

Megjegyzés:

Az idézett példák azt mutatják,hogy az eredeti értelemben vett latin accusativus cum infinitivo szerkezet a videre /olasz: vedere/ ige utáni használata mind Petrarcánál,mind a mai olasz nyelvben megmaradt.

Horatius:

Carm.I/2.21.

acuisse az audiet mellett /acc.c.inf./

Audiet cives acuisse ferrum
Quo graves Persae melius perirent,

Audiet pugnae vitio parentum
Rara iuventus.

/A szülők vétke miatt oly gyér ifjúság
Hallani fogja,hogyan élesítik a polgárok a kardot,
Mitől jobb lett volna a veszedelmes perzsáknak elveszni,
És hallani fogja a polgárháborúk zaját is/.

Petrarca:

XXIII/119.

nascer az udí mellett /acc.c.inf./

Chi udí mai d' uom vero nascer fonte?

/Ki hallott valaha arról,hogy egy valódi emberből
forrás szülessen?/

LIV/5.

dire az udii mellett /acc.c.inf./

E lei seguendo su per l'erbe verdi
Udii dir alta voce di lontano:
Ahi quanti passi per la selva perdi!

/A zöld füveken át őt követve
Hallottam,hogy egy magasból jövő hang mondja:

Ah!Mennyi lépést vesztegetsz az erdőre!/

LXXI/39.

chiamare a m'udiste mellett. /acc.c.inf./

O poggi,o valli,o fiumi,o selve,o campi,
O testimon de la mia grave vita;
Quante volte m' udiste chiamar morte.

/Ó dombok,völgyek és mezők,ti,
Szomorú életem tanúi;
Hányszor hallottátok,hogy hívom a halált/.

Modern olasz irók.

G.Verga: I Malavoglia.
40.old.9.bek.3.sor:
urlare az udendo mellett /acc.c.inf./

Sull'imbrunire comare Maruzza coi suoi figliuoletti era andata ad aspettare sulla sciara,d'onde si scopriva un bd pezzo di mare e, udendolo urlare a quel modo trasaliva e si grattava il capo senza dir nulla.

/Estefelé Maruzza komaasszony elment gyermekeivel,hogy a sziklás parton várakozzék,ahonnan egy szép tengerrész tárult elé,és azt oly módon zajlani hallván,ijedtében össze-

rezzent és szó nélkül megvakarta a fejét/.

A.Fogazzaro: Dopo la vendemmia.

9-10.sor:

salir az ascolto mellett /Acc.c.inf./

Ascolto un mormorio

Salir questi silenzi.

/Hallgatom,amint egy zúgás

Megtöri ezt a csendet/.

Megjegyzés:

Az udire /latin:audire/,ascoltare /latin:auscultare/ igék utáni accusativus cum infinitivo használata,mint latin "örökség" az olasz nyelvben mind a mai napig megmaradt.
Ezt a jelenséget a mai modern grammatika is regisztrálja:

Udimmo inalzarsi un canto. /Battaglia:La grammatica italiana,530.old./

Ascolto cader la pioggia. /U.ott: 530.old/.

Horatius:

Carm.III/28.5.

inclinare a sentis mellett. /acc.c.inf./

Inclinare meridiem
Sentis,ac veluti stet volucris dies,
Parcis deripere horreo
Cessantem Bibuli consulis amphoram.

/Érzed,hogy a nap leszáll,
S mégis,mintha állna a gyors Nap,
Rest vagy előhozni a csűrből
Bibulus konzul otthevert amforáját/.

Petrarca:

XLVII/1.

venire a sentia mellett /acc.c.inf./

Io sentia dentro al cor già venir meno
Gli spirti che da voi ricevon vita;

/Szívem mélyéből egyre gyengébben érzem jönni
A dobbanásokat,melyek tőled kapták az életet/.

LXXII/78.

apparecchiarsi a sento mellett. /acc.c.inf./

Canzon; l'una sorella è poco inanzi,
E l' altra sento in quel medesmo albergo
Apparecchiarsi; ond' io più carta vergo.

/Dal; az egyik kissé előre van
A másikat magában a lelkemben érzem
Készülni; s ezért a papírt vonalzom/.

LXXIX/4.

crescer a sento mellett. /acc.c.inf./

S' al principio risponde il fine e 'l mezzo
Del quartodecimo anno ch' io sospiro,
Più no mi po scampar l' aura ne 'l rezzo;
Sì crescer sento 'l mio ardente desiro.

/Ha a tizennegyedik év vége és közepe,mióta sóhajtozok,
A kezdetnek megfelelő,
Többé nem képes menteni sem a levegő sem a hűs,
Annyira érzem,hogy égő vágyam növekszik/.

Modern olasz írók.

G.Deledda: Canne al vento.

279.old.6.sor:

avvicinarsi a sentiva mellett /acc.c.inf./

Ed Efix sentiva avvicinarsi la morte,piano piano...

/És Efix érezte,hogy a halál lassan-lassan közeledik.../

Spellanzon: Risorgimento, I

662.old:

rinascere a sentì mellett /acc.c.inf./

...sentì rinascere nel suo cuore l'antica gelosia per il figlio adottivo di Napoleone...

/...érezte,hogy szívében ismét újjászületik Napoleon fogadott fia iránti féltékenysége.../

Cicognani: Le Novelle.

134.old:

venir a sentiva mellett. /acc.c.inf./

Invece si sentiva venir le lacrime agli occhi...

/Ellenben azt érezte,hogy szemeibe könnyek szöknek.../

Megjegyzés:

A latin nyelvben az accusativus cum infinitivo használata igen elterjedt volt.A latin igen sok igével kapcsolatosan használta.Például:

Személytelen igék,esse+kiegészítő után.

Észrevevést,mondást,érzést,akarást,kívánást,megengedést jelentő igék után.

A petrarcai és a mai olasz nyelvben ez a szerkezet megmaradt, ámbár szűkebb területen.A mai irodalmi nyelv általában az archaizáló prózában él vele.A beszélt nyelv pedig már csak a sentire,udire /ascoltare/ és vedere igék után használja.

c/Infinitivusz használata az esse+ melléknévi kiegészitő után

Horatius:

Sat.I/1.51.

tollere a suave est mellett.

..."At suave est magno tollere acervo".

/...De kellemes a nagy halomból markolni/.

Petrarca:

CCCLXI/5.

Obedir az è il meglio mellett

Obedir a Natura in tutto è il meglio...

/Legjobb dolog mindenben a természetnek engedelmeskedni/.

CCCXI/9.

ingannar az è lieve mellett

Oh che lieve è ingannar chi s' assecura!

/Ó!Mily könnyű becsapni azt,ki bízik!/.

Megjegyzés:

A két petrarcai példát a latinnal összevetve:

Latin:	Olasz:
melior est	è il meglio

leve est è lieve

Az egyezés teljesen nyilvánvaló,úgy,hogy a latin "megmaradáshoz" nem is kell több kommentár.

Modern olasz írók.

G.Giusti: Affetti d'una madre.

2.szakasz.1-2.sor:

vegliar,gioir,pianger az è caro mellett.

Teco vegliar m'è caro
Gioir,pianger con te.

/Veled virrasztani,örülni
És sírni,kedves dolog nekem/.

G.Deledda: Canne al vento.

22.old.2.bek.1.sor:

insistere az era inutile mellett.

Era inutile insistere,prima che scendesse donna Noemi.

/Hasztalan volt addig makacskodni,míg Noemi asszony le nem jött/.

A közismert "Santa Lucia"-ból:

star az è bello mellett.

Con questo zeffiro così soave
O,com'è bello star sulla nave.

Megjegyzés:

Az esse+ melléknévi kiegészitő szerkezetet elemezve megállapitható,hogy mind a latin,mind pedig az olasz nyelvben a fenti szerkezetek után puszta infinitivusz áll,alanyként. Valamint a latin "mag" nemcsak petrarcánál,hanem a mai olasz nyelvben is megmaradt.

Infinitivusz használata az esse+főnévi kiegészitő után.

Horatius:

Carm.I./7.6.

celebrare az opus est mellett

Sunt quibus unum opus est intactae Palladis urbem
Carmine perpetuo celebrare...

/Vannak,kiknek egyedüli feladatuk az,hogy a szűz Pallas Városát örökös dallal ünnepeljék.../

Petrarca:

CCXXVI/5.

lagrimar az è il diletto mellett.

Lagrimar sempre è il mio sommo diletto...
/Mindig sírni,ez az én legnagyobb gyönyörűségem.../

József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára SZEGED

CXCI/1.

veder a vita è mellett.

Sì come eterna vita è veder Dio...

/Miként az örök élet azt jelenti,hogy látjuk Istent.../

Modern olasz irók.

Idézet és fordítás:123 .old.

Megjegyzés:

A latin esse+ főnévi kiegészítő után az infinitivusz alanyként szerepe az olasz nyelvben is megmaradt./A puszta infinitivuszt értem/.Ez a jelenség nemcsak Petrarcánál,hanem a mai olasz nyelvben is létezik.

d/. Infinitivus historicus /ragozott állítmány helyett/.

A latin nyelvben az élénk elbeszélésben vagy leírásban olykor verbum finitum helyett az infinitivus imperfectust használták,ugynevezett infinitivus historicust .Az alany és állítmány szokásos egyeztetésének ez az elmulasztása az előadásnak a sietség színét adja.Ezért ez a szerkezet alkalmas gyors lefolyású események elbeszélésére.Ezzel a szerkezettel Horatiusnál nem találkoztam.Az alábbi példa Liviustól való:

...neque Hasdrubal alium quemquam praeficere malle ubi quid fortiter ac strenue agendum esset,neque milites alio duce plus confidere aut audere. /XXI.könyv.4.fej./.

/...maga Hadrubál sem kívánt másvalakit a sereg élére állítani,ahol bátran és gyorsan kellett cselekedni,sem maguk a katonák más vezér vezetésében nem bíztak jobban,vagy merészeltek többet/.

Megjegyzés:

A malle,confidere,audere infinitivus historicus alakok.A malle a Hasdrubal, a confidere és audere a milites állítmányai.

Petrarca:

XII/5-6.

E i cape' d' oro fin farsi d' argento,

E lassar le ghirlande e i verdi panni.

/S az aranyhaj ezüstszínűvé lett,
Elhagytad a füzéreket és a zöld kendőket/.

Megjegyzés:

A farsi a cape' állitmánya a lassar /lasciar/ pedig Laurához tartozik.A két infinitivus historikus a gyors öregedést fejezi ki.
Az infinitivus historicus /olasz: infinito storico/ tehát Petrarcánál is fellelhető.

Modern olasz irók.

Monti: Iliász forditás /16,417/

...e qui fuggire e sgominarsi i Teucri,e gli Achivi inseguirli.

/...s akkor a Teucrok menkültek,megrémültek,s az Achájok üldözték őket/.

Megjegyzés:

Az infinitivus historicus megmaradt a petrarcai használatban,a mai olasz nyelvben szintén és infinito storico néven ismert.Az infinito storico használatos még az ecco kötőszó és az a viszonyszó után is /L:126 .old. f.pont/.

Az első rész összefoglalása.

Ebben a fejezetben azt szándékoztam bemutatni,elemezni,majd példákkal bizonyítani,hogy Petrarcánál és a mai olasz nyelvben az infinitivusz használata terén mennyire maradt meg a latin mag , illetve a latinnal való egyezés.A latin nyelvre azért hivatkoztam,mert Petrarca nyelvezete néhány helyen annyira a latin modelleket követő,hogy műveinek eredetiben való olvasása,megértése,élvezete,esztétikai és nyelvészeti értékelése lehetetlen a latin nyelv ismerete nélkül.Állitásom bizonyítására az olasz szövegmagyarázatokban található sok latin analógiára hivatkozom.

A petrarcai nyelv megértése a mai olasz nyelvet beszélő született olasz számára is eléggé problématikus,nekik is nehéz.Bizonyos népszerüsitő kiadásokban az egyes canzonék utáni olasz "forditás" is ezt a tényt bizonyitja.Ez azonban, a nyelvi fejlődést tekintve nem meglepő.Erre vonatkozólag édes anyanyelvünk is sok példát szolgáltat.A "Halotti beszéd", az "Ó-magyar Mária siralom" a mai magyar számára már csaknem teljesen érthetetlen.Le kell "fordítani" a mai magyar nyelvre. /Egyes középiskolás tankönyvekben szerepel is a "fordítás"/.Nagy költőnk,Petőfi a "Tisza" című versében így ír: "...megállék a kanyargó Tiszánál".Saját pályafutásom tapasztalatai azt mutatják,hogy a "megállék" igealakról csak kevesen tudták megmondani azt,hogy múlt idő.Pedig a kérdezettek nagy része vagy közvetlen érettségi előtt állott, vagy nemrég érettségizett./ Nem is rosszul!/.Petőfi pedig

"csak" a múlt században élt.Ezek után nem nehéz elképzelni, hogy mekkora minőségi változás következik be egy nyelvben több évszázados vagy évezredes idő után.

Az infinitivuszok és infinitivuszos szerkezetek történetét,kialakulását,s általában mindazt,amit a nyelvészet erről a témáról ír,nem indokoltam,bizonyítottam,csak axiómaként használtam fel és úgy indultam el a saját állításaim és elemzéseim útján.Majd a horatiusi,petrarcai és a modern olasz íróktól idézett példák alapján szeretném a következtetéseket levonni,azaz a latin nyelvvel való megegyezéseket összefoglalni,majd táblázatba rögziteni.

Az olasz nyelv a latinnal megegyezően infinitivuszt használ:

a/.Módbeli segédigék után /dovere,potere,sapere,/

b/.Accusativus cum infinitivo az udire /ascoltare/,sentire és a vedere után.Ezt a szerkezetet ma már csak a latinul tudó ember képes érzékelni,mivel az olaszban nincs főnévragozás,mint a latinban volt /a ragok lekoptak/.

c/.Az essere+ melléknévi /főnévi/ kiegészítő utáni infinitivusz alanyként szerepel a latinnak megfelelően.

I.táblázat.

Igevonzatként.

acc.c.inf.	puszta inf.
udire	credere
sentire	dovere
vedere	fare
után	informare
	potere
	sapere
	solere
	volere
	után.

Essere+mévi kieg.után.

alanyként puszta inf.

Essere+fnévi kieg.után.

alanyként puszta inf.

Ragozott állítmány helyett.

Infinitivus historicus /infinito storico/.

II.rész.

A latinon túlmenő használat.

Bár ebben a részben a latinon túlmenő használatról lesz szó, mégis kénytelen leszek esetenként a latinra hivatkozni, U - gyanis már a latinban is megvoltak "csíráiban" azok a szituációk, melyeket az olasz és általában a neolatin nyelvek általánosítottak, kibővítettek. Ebben a részben az egyes fejezetekben részletesen fogom tárgyalni ezeket az eseteket.

a/. Az infinitivusz főnévként és mondatrészként való használata.

A latinhoz viszonyítva az infinitivusz mondattani szerepe a neolatin nyelvekben igen figyelemre méltó módon bővült. Ahol a latin a gerundiumot használta, mint például az

ars scribendi
machina ad torquendum idonea
in ludendo

kifejezésekben, ott az olasz infinitivuszt vezetett be. Például a következő kifejezésekben:

l'arte di scrivere
macchina da scrivere
nello scrivere

A latin is használta már főnévként az infinitivuszt:

bibere dat dà da bere
invidere non cadit in sapientem l'invidia non affligge il saggio.

illud iucundum nil agere quel dolce far'niente.

Egyes főnévi igenevek az olaszban valóságos és különálló főnevekké lettek,mint például:

il piacere
il dovere
il parere

Ezeknek a főneveknek szabályos többes számuk is van:

i piaceri
i doveri
i pareri.

Az infinitivusz teljes főnévnek hat az alábbi határozói szerkezetekben:

allo spuntar del giorno
al riaprirsi della seduta
sul far della sera.

Petrarcától a következő infinitivuszokat elemzem:

andare	peccare
aspettare	pentirsi
conoscere	ridere
lamentare	rimembrare
lampeggiare	sperare
languire	vedere
navigare	vivere
parlare	vaneggiare
passare	volere

Az idézett példákban szereplő infinitivuszokat mondattanilag is elemzem.

I/13.

il pentersi,il conoscer.

E del mio vaneggiar vergogna è 'l frutto,
E 'l pentersi,e 'l conoscer chiaramente
Che quanto piace al mondo è breve sogno.

/És képzelődésemnek gyümölcse a szégyen,
A megbánás,és világos felismerése /annak/,
Hogy ami a világnak tetszik az /csak/ rövid álom/.

Megjegyzés:

Az il pentersi,il conoscer főnévként használt infinitivuszok,a mondatban alanyi szerepet töltenek be.Formailag a conoscer alany ugyan,de tárgyi mellékmondata lévén,igei természetét is megtartja.

CCXXVI/6.

il ridere

Lagrimar sempre è 'l mio somme diletto
Il rider doglia,il cibo assenzio e tosco,
La notte affanno,e 'l ciel seren m' è fosco

E duro campo di battaglia il letto.

/Mindig csak sírni,ez az én legfőbb gyönyörűségem,
A nevetés fáj,keserű és mérgező az étel,
Az éjszakám bánatos,a derült ég sötét,
Az ágyam is kemény harcmező/.

Megjegyzés:

Az il ridere névelővel ellátott főnévként szereplő infinitivusz,alanyi funkcióban,akárcsak a névelő nélküli lagrimar,amely igei természetét is megőrzi: időhatározója van /sempre/.

CCCLXVI/76.

il peccare

Ricorditi che fece il peccar nostro
Prender Dio,per scamparne,
Umana carne al tuo virginal chiostro.

/Emlékezz rá,hogy bűnünk késztette Istent arra,
Hogy szűzi méhedben emberi testet öltsön,
Hogy bűneinktől megszabadítson/.

Megjegyzés:

Az il peccare birtokos jelzővel ellátott,és névelővel sze-

repl6,főnévként használt infinitivusz,a mondat alanya.

CCCLXI/9.

il vivere.

E veggio ben che 'l nostro viver vola,
E ch'esser non si po più d' una volta;

/Jól látom,hogy életünk elrepül,
S csak egyszer létezhet/.

Megjegyzés:
Az il vivere birtokos jelzővel és névelővel szerepló főnévként használt infinitivusz,a mondat alanya.

CCXCII/6.

il lampeggiare.

Le crespe chiome d' or puro lucente
E 'l lampeggiar de l' angelico riso
Che solean fare in terra un paradiso,
Poca polvere son che nulla sente .

/Az aranyzuhatagként végigomló haj,
S az angyali nevetés villanása,
Mik már a földön paradicsomot szoktak létrehozni,

/most már/ csak kevés por,mely semmit sem érez/.

Megjegyzés:

A lampeggiare főnévként használt és névelővel szereplő infinitivusz,a mondat egyik alanya.

CCLXXXVII/7.

il vedere.

Or vedi insieme l' uno e l' altro polo,
Le stelle vaghe e lor viaggio torto,
E vedi il veder nostro quanto è corto;

/Most egyszerre látod mind a két pólust,
A bolygó csillagokat és megtört útjukat,
És látod,hogy látásunk mennyire rövid/.

Megjegyzés:

Az il vedere a mondat alanya.Névelővel és birtokos jelzővel álló,főnévként használt infinitivusz.

CCLXXII/5.

il rimembrare,l' aspettare.

E 'l rimembrare e l'aspettar m' accora
Or quinci or quindi sí,...

/És az emlékezés és a várakozás megszomorít,
Így is úgy is,.../

Megjegyzés:

Az il rimembrare és a l' aspettare névelővel szereplő főnévként használt infinitivuszok,a mondat alanyai.

CXXXII/6.

il lamentare.

S' a mia voglia ardo, ond' è 'l pianto e lamento?
S' a mal mio grado,il lamentar che vale?

/Ha saját akaratomból égek,akkor honnan a sírás,és panasz?
S ha pedig akaratom ellenére,mit ér akkor a síránkozás?/

Megjegyzés:

Az il lamentare névelővel szereplő,főnévként használt infinitivusz,a mondat alanya.

XV/6.

al mio viver corto

Poi,ripensando al dolce ben ch' io lasso,
Al cammin lungo et al mio viver corto,
Fermo le piante sbigottito e smorto,

E gli occhi in terra lagrimando abasso.

/Majd visszagondolván az édes jóra,mit elhagytam,
A hosszú útra,s rövid életemre,
Rémülten és sápadtan megállok,
S szemeim sírva a földre szegezem./

Megjegyzés:

A vivere főnévként használt infinitivusz,névelős prepozicióval,birtokos és tulajdonságjelzővel.Mondatbeli szerepe részeshatározó.

VIII/7.

andare.

Senza sospetto di trovar fra via
Cosa ch' al nostro andar fosse molesta.

/Annak gyanúja nélkül,hogy utunkon olyan dolgot találjunk,
Mely vándorlásunkat zavarná/.

Megjegyzés:

Az andare infinitivusz a nostro birtokos jelzővel szerepel,valamint az al névelős prepozicióval.Mondatbeli szerepe: részeshatározó.

XVI/7.

volere.

Indi,traendo poi l' antico fianco
Per l' estreme giornate di sua vita,
Quanto più po col buon voler s' aita,...

/Ezután öreg csontjait vonszolva
Élete utolsó napjaiban,
Amennyire akaratából képes,segít magán,.../

Megjegyzés:
A volere főnévként használt infinitivuszhoz egy előljáró és névelő /col = con+il/,valamint a buon jelző is járul. Mondatbeli szerepe: eszközhatározó /ol: complemento di mezzo,lat: ablativus instrumenti/.

XXXII/4.

il sperare.

Quanto più m' avicino al giorno estremo
Che l' umana miseria suol far breve,
Più veggio 'l tempo andar veloce e leve
E 'l mio di lui sperar fallace e scemo.

/Minél jobban közelgek utolsó napomhoz,
Mely az emberi nyomorúságot meg szokta rövidíteni,
Annál jobban látom,hogy az idő gyorsan és könnyedén
Elszáll,s benne való reményem csalóka és bárgyú/.

Megjegyzés:
A sperare az il névelővel és a mio birtokos jelzővel szereplő főnévként használt infinitivusz.Mondatbeli szerepe:
A veggio-tól függő tárgy.

CCXX/10.

cantare.

Da quali angeli mosse e di qual spera
Quel celeste cantar che mi disface
Sí che m' avanza omai da disfar poco?

/Mily angyaloktól és mily szférából
Jött eme égi dal,mely engem úgy a
Földre sújt,hogy majdnem meghalok?/

Megjegyzés:
A cantare főnévként használt infinitivusz,melyhez a quel mutatónévmás és a celeste jelző járul.Mondatbeli szerepe alany.A hozzá tartozó állitmány a mosse /venne/,majd utána a che vonatkozó névmással bevezetett alárendelt jelzői

mellékmondat következik.

CCCXXVIII/2.

vivere.

L' ultimo, lasso!, de' miei giorni allegri,
Che pochi ho viste in questo viver breve,...

/Vidám napjaim közül az utolsót hagyom el,
Melyekből oly keveset láttam ebben a rövid életben/.

Megjegyzés:
A vivere a queste mutató névmással és breve jelzővel szereplő főnévként használt infinitivusz. Mondatbeli szerepe idő - határozó.

CCCXXXIII/12.

il passare.

Piacciale al mio passar esser accorta,
Ch'è presso omai;

/Legyen neki tetsző halálomra készen állni,
Mi immár a közelben van;/

Megjegyzés:
Az il passare főnévként használt infinitivuszhoz viszonyszós

névelő /al/ és birtokos jelző /mio/ tartozik.Ugyanis az esser accorta az al mio passar-hoz tartozik.Esser accorta : készen állni valamire.Mondatbeli szerepe complemento d'interesse,ami a latin dativus commodi-nak felel meg.

CCXII/2.

abbracciare.

Beato in sogno,e di languir contento,
D' abbracciar l' ombre e seguir l' aura estiva,...

/Boldog az álmodozásban,s az epekedéssel,
Árnyék ölelésével s a nyári szellő követésével elégedett/.

Megjegyzés:
Az abbracciare főnévként használt infinitivusz.A contento di kifejezéssel összekapcsolva okhatározó.

CCLXXII/11.

il navigare.

Tornami avanti s'alcun dolce mai
Ebbe 'l cor tristo; e poi da l'altra parte
Veggio al mio navigar turbati i venti:

/Emlékembe idéződik,ha valaha
Édes dolog tölté el bús szívem,majd aztán,később

Látom a hajóm felé kavargó szeleket/.

Megjegyzés:

A navigare főnévként használt infinitivuszhoz az al viszonyszós névelő és a mio birtokos jelző tartozik.Mondatbeli szerepe complemento d' interesse.

L/56.

il parlare.

E, perchè un poco nel parlar mi sfogo,
Veggio la sera i buoi tornare sciolti
Da le campagne e da' solcati colli.

/S mert a beszédben egy kissé megnyugszom,
Látom,miként ballagnak estelente haza az ökrök,
Igától szabadon,a mezőkről és a felszántott dombokról/.

Megjegyzés:

A nel parlar mondatbeli szerepe módhatározó./Időhatározó "nel parlare",amikor beszélek/.Viszonyszós névelővel szereplő főnévként használt infinitivusz.

b/. Az infinitivusz használata ragozott állítmány helyett.

CCCLXVI/88.

non tardar.

Vergine sacra et alma,
Non tardar,ch'i' son forse a l'ultimo anno.

/Szent és áldott Szűz,ne késlekedj
Segíteni rajtam,ki talán életem utolsó évében vagyok/.

Megjegyzés:

A non tardar az egyes szám 2.személyben tiltást fejez ki.
A latin nyelvben ez nem létezett.
Az infinitivusz petrarcai,a latinon túlmenő használatát a következő módon foglalhatjuk össze:

1.Főnévként használva többnyire névelőt vehet fel.
2.A névelőn kívül jelző,névelős prepozició állhat mellette.
3.Igeként használva az egyes szám 2.személyben tiltó parancsolást,felszólítást fejez ki.
4.Mondatbeli szerepe lehet:
  alany,
  állítmány /ragozott állítmány helyett/
  tárgy
  határozó.
  Amikor az infinitivusz főnévként használatos,igei termé -

szetét megtarthatja,nevezetesen tárgyesetet vonz,vagy utána tárgyi mellékmondat következhet.

Modern olasz írók.

A.Manzoni: La battaglia di Maclodio.

Coro.

II.szakasz.4.sor:

il ferire.

Già di mezzo è sparito il terreno;
Già le spade respingon le spade;
L'un dell'altro le immerge nel seno;
Gronda il sangue;raddoppia il ferir.

/Már eltűnt a közbülső tér;
Már a kardok kardokat löknek vissza;
Egyik a másik keblébe meríti kardját;
Ömlik a vér; megkettőződik a sebek osztása/.

L.Pirandello: Desdolio.

4.sor:

il frinire

gli ultimi ascolto tenui richiami
degli uccelli e il frinire assiduo duro
dei grilli nelle stoppie,...

/Hallgatom a madarak utolsó,gyenge hívogatásait,
És a tücskök állandó,keményhangú ciripeléseit a tarlókon.../

G.Deledda: Canne al vento.
3.old.2.bek.4.sor:
il volere.

Sia fatto il volere di Dio.

/Legyen meg Isten akarata/.

U.ott: 44.old.8.sor:
il belvedere

Rivedeva...il rozzo belvedere a colonne...

/Viszontlátta...a kezdetleges,oszlopokkal ellátott kilátót/.

Megjegyzés:
Az idézett példákban az infinitivusz,mint főnév,névelőt vett fel.A latin nyelvben ez a jelenség nem létezett,a latinban nem volt névelő.Ez a jelenség is /t.i.a névelőhasználat/ a latin nyelvtől való "elszakadást" mutatja,valamint az infinitivusz használatának kibővülését.Ez a használat nemcsak az olasz,hanem a francia nyelvben is jelentkezik:

savoir tudni le savoir a tudás
pouvoir hat,het,képes, le pouvoir a hatalom.

A német nyelvben pedig az infinitivusz das névelővel semlegesnemű főnévként használatos.

A továbbiakban pedig rátérek arra,hogy a mai olasz írók milyen mondatrészként használják az infinitivuszt főnévi formában.

Az infinitivusz használata főnévként,jelzővel.

A.Manzoni: Il cinque maggio.

7.szakasz.1-2.sor:

al tacito morir

il celere ubbidir

Oh quante volte,al tacito
Morir d'un giorno inerte,
Chinati i rai fulminei,
Le braccia al sen conserte,
Stette,e dei dì che furono
L'assalse il sovvenir!
E ripensò le mobili
Tende, e i percossi valli,
E il lampo de' manipoli,
E l'onda dei cavalli,
E il concitato imperio,
E il celere ubbidir.

/Ó,hányszor állott

Keresztbefont karokkal,
Villámló szemeit
A földre szegezvén
Egy tétlen nap csendes alkonyán,
És megrohanta az elmúlt napok emléke:
Visszagondolt a mozgó sátortáborokra,
A szétlőtt völgyekre,
A villámgyorsan mozgó harci egységekre,
A lovak hömpölygő áradatára,
Az elhangzott parancsokra,
És azok gyors végrehajtására/.

Megjegyzés:

A morire főnévként használt infinitivusz az al viszonyszós névelővel,és a tacito melléknévi jelzővel áll együtt időhatározóként.Az ubbidir pedig az il névelővel és a celere jelzővel,tárgy a ripensò mellett.

G.Leopardi: Il sabbato del villaggio.
2.sor: calare

La donzelletta vien dalla campagna,
In sul calar del sole,...
Col suo fasco dell'erba;

/Napnyugtakor tér haza a mezőről
A ház kicsi asszonya,

Az ő főnevalábjával/.

Megjegyzés:

A calare főnévként használt infinitivusz,az in és sul viszonyszókkal áll együtt.Mondatbeli szerepe időhatározó.
Az idézett példák azt mutatják,hogy az infinitivusz jelzővel és viszonyszóval,főnévként való használata a mai olasz nyelvben is megtalálható.Ez a tény is egy új nyelv létrejöttét bizonyítja,illetve a latintól való további "elszakadást",tekintettel arra,hogy a latinban ez a használat nem létezett.
Az infinitivusz alanyként szerepel az alábbi idézetekben:

G.Verga: I Malavoglia.
40.old.9.bek.6.sor:
il piangere

Il piangere della bambina le faceva male allo stomaco...

/A gyermek sírása felháborította belsejét.../.

A.Manzoni: La battaglia di Maclodio.
Coro.II.szakasz:
il ferire

/Idézet és fordítás: 70.old./.

Az infinitivusz főnévként használva a mondat tárgya lehet.

G.Deledda: Canne al vento.

44.old.8.sor:

il belvedere.

Rivedeva la chiesetta grigia,...il rozzo belvedere a co - lonne...

/Ismét látta a szürke templomocskát,...a kezdetleges,oszlopokkal ellátott kilátót/.

G.Deledda: Canne al vento.

153.old.6.bek.1.sor:

piacere

Predu,fammi un piacere.

/Predu,tégy nekem egy szívességet/.

Megjegyzés:

Az infinitivusznak a tárgyként való szerepét itt is abban az esetben vizsgáltam,mikor az infinitivusz főnévként használatos.A latin nyelvben is volt már olyan infinitivuszos szerkezet,amikor az infinitivusz a mondat tárgya volt.Nevezetesen az accusativus cum infinitivo a mondat tárgyaként állt,ha a verbum regens verbum voluntatis volt:

Volo vos fortes viros esse.

/Azt akarom,hogy vitéz emberek legyetek/.

Vegyük figyelembe azonban azt,hogy ebben az esetben az infinitivusz nem főnévként,hanem igeként szerepelt.Az olasz

nyelvben pedig már "teljes jogú" főnévként is használatos.A latintól való "elszakadásnak" és az infinitivusz kibővült használatának ez a tény egy újabb bizonyítéka.

Az infinitivusz határozóként való használata.

Ebben az esetben is csak olyan példákat idézek,ahol az infinitivusz főnév,igei szerepe nincs.

A.Fogazzaro: Il ritorno dal lavoro.

3.szakasz.4.sor:

al cader de la sera.

Come se naviganti
D' un pelago infinito,
Lungi dal natío lito,
Al cader de la sera
La semplice preghiera
Levassero al Signore.

/Mintha a végtelen
Tengeren hajózók,
A hazai partoktól távol,
Az est beálltakor
Istenhez egyszerű imát mondanának/.

Megjegyzés:

Az al cader kifejezés időhatározó.

G.Giusti: Il brindisi di Girella.

7.sor:

trincare

e nel trincare

cantando un brindisi...

/s koccintás közben

pohárköszöntőt énekelve.../

Megjegyzés:

A nel trincare kifejezés időhatározó.

A.Fogazzaro: Dopo la vendemmia.

1.szakasz.16.sor:

al piacer

Al piacer de la gente

Ho dato il frutto mio.

/A nép örömére

Adtam oda gyümölcsöm/.

Megjegyzés:

Az al piacer kifejezés azt mutatja,hogy a gyümölcs adása valakinek az örömére történt.Mondatbeli szerepe részeshatározó / a latinban dativus commodi/.

G.Leopardi: A Silvia.

8.szakasz.1.sor:

all' apparir

All' apparir del vero
Tu,misera,cadesti.

/Amikor a valóság kiderült,
Te,szerencsétlen,elhullottál/.

Megjegyzés:

Az all' apparir kifejezés időhatározó.Ugyanis az elhullás ténye a megjelenéskor következett be.Az all' apparir szerepkőre analóg az al cader de la sera kifejezéssel.

Az infinitivusz használata ragozott állítmány helyett.

A III.részben erről bővebben írok,példákat idézek,s itt ezzel a résszel,ami a példákat és megjegyzéseket illeti, nem foglalkozom,mivel nem akarok ismétlésekbe bocsájtkozni.A bizonyításra idézett példák jelenlegi mellőzésével a következők mondhatók: Az infinitivusznak ily módon való használata a latinban /az infinitivus historicus kivételével/ nem létezett.Petrarcánál ez már új,s a mai olasz nyelvben is megvan.

A következőkben azt a jelenséget vizsgálom,amikor az infinitivusz viszonyszók után áll,ami szintén a latinon túlmenő használatot jelenti.Ez a használati forma nemcsak az olasz,hanem a többi neolatin nyelvekben is megvan.

c/.Az infinitivusz használata viszonyszókkal,mellékmondatok rövidítésére

Infinitivusz a senza viszonyszó után.

A latin nyelvben a sine elöljáró ablativuszt vonzott.Pet - rarcánál és a mai olasz nyelvben gyakran találkozunk azzal a jelenséggel,hogy a senza /lat: sine/ után infinitivusz áll.Ez a jelenség szintén új,mivel a latinban nem létezett. A továbbiakban ezt a jelenséget fogom vizsgálni,elemezni.

Petrarca:

CLXXX/5.

senz'alternar.

Ma lo spirto ch'iv'entro si nasconde
Non cura ne di tua ne d'altrui forza:
Lo qual,senz'alternar poggia non orza,...

/De a szellem,mely ott belül elrejtőzik,
Nem törődik sem a te erőddel sem a máséval:
S az,anélkül,hogy a vitorlarúd jobboldali kötelét
A baloldalival váltaná föl,.../

CCCLXV/3.
senza levarmi

I'vo piangendo i miei passati tempi
I quai posi in amar cosa mortale,
Senza levarmi a volo,abbiend'io l'ale
Per dar forse di me non bassi esempi.

/Megyek,elmúlt időmet siratva
Helyeket keserű,halandó dolgokba helyeztem,anélkül,
Hogy magam repülésre emelkednék,bár vannak szárnyaim,
Hogy talán magamról ne közönséges példákat adjak/.

Megjegyzés:

A senza elöljáró Petrarcánál is a latin sine elöljáróval azonos szerepet tölt be,s jelentése is ugyanaz: nélkül.

Petrarca ezt az elöljárót infinitivusszal is használja, amely a latinhoz képest újat jelent.

Modern olasz írók.

L.Pirandello: Sempre bestia.
1.szakasz.1.sor:
senza far

Senza far nulla,leone è leone...

/Az oroszlán akkor is oroszlán,ha nem csinál semmit./

E.de Amicis: Il cuore.
45.old.8.sor:
senza metterle

Oh,mai più,Enrico,non passare mi più davanti e una madre che mendica,senza metterle un soldo nella mano.

/Ó Encico,soha ne menj addig tovább,amíg annak az anyámk, ki koldul,a kezébe ne adnál egy-egy fillért/.

U.ott: 101.old.2.bek.11.sor:
senza alzare

Garrone le disse col suo vocino: - Grazie - senza alzare il mento dal petto...

/Garrone az ő halk hangján mondta: - Köszönöm - anélkül, hogy az állát felemelte volna a mellérő1.../

G.Deledda: Canne al vento.
42.old.7.bek.3.sor:
senza rispondere.

Ma Efix era uscito dalla bottega a testa alta,con la berretta sotto il braccio,e si allontanava senza rispondere.

/De Efix magasra emelt fejjel kilépett a boltból,sapkájá - val a hóna alatt,s válasz nélkül távozott/.

U.ott: 55.old.19.sor:
senza sollevare

Ma tu hai lasciato quello che avevi? - domando in fretta senza sollevare gli occhi.

De elhagytad amid volt? - kérdezte sietve,anélkül,hogy felemelte volna a szemeit.

Megjegyzés:

Az idézett példák azt mutatják,hogy a senza+infinitivusz általában még egy tárgyat is vonz.Ebből a célból az alábbi példákat tekintsük át:

senz'alternar	poggia
senza far	nulla
senza metterle	un soldo
senza alzare	il mento
senza sollevare	gli occhi.

Az első csoportban a senza+infinitivusz,a második csoportban pedig a vonzott tárgyesetek szerepelnek.

A fenti szerkezet a mondatban valamely cselekménynek,történésnek a kizárását fejezi ki.Van olyan eset is,amikor ez a szerkezet a latinhoz hasonló módon szerepel,ha az infinitivusz főnévként áll.Pl: Si allontanava senza rispondere.

A senza rispondere latinra forditva: sine responsione.

A teljes mondat latinul: sine responsione abibat.

A senza+ infinitivusz valamely körülményt,módot fejez ki.

Infinitivusz használata az a /ad/ viszonyszó után.

Az a és ad viszonyszó csak formailag különböző.A két különböző alak az eufonia miatt szerepel.A latin nyelvben ez a viszonyszó az "ad",tárgyesettel járó előljárónak felelt meg, de a latin puszta infinitivusszal nem használta./Gerundiumos illetve gerundivumos szerkezettel igen/.

Olasz használata a következő:

1/. Elmozdulást,
Jövés-menést
Egy helyben maradást jelentő igék után.

2/.Célrairányulást,
Felszólítást,
Felhívást jelentő igék után.

3/.Célt,rendeltetést jelentő melléknevek után.

Elmozdulást jelentő igék után.

Petrarca:

XXXIII/5.

a filar a levata era mellett.

Levata era a filar la vecchiarella,
Discinta e scalza,e desto avea 'l carbone,...

/Felkelt,hogy fonjon az anyóka,
Harisnya és cipő nélkül éleszti a tüzet,.../

CCCLXVI/110.

a curar a mova mellett

Non guardar me,ma chi degnò crearme;
No 'l mio valor,ma l'alta sua sembianza
Ch'è in me ti mova a curar d'uom sí basso.

/Ne engem nézz,hanem azt,ki méltónak tartott,hogy teremtsen;
Ne az én értékemet nézd,hanem az Isten bennem lévő képmását,
Az indítson arra,hogy egy ilyen elesett emberrel törődj/.

Modern olasz írók.

G.Deledda: Canne al vento.
73.old.18.sor:
a contemplare a si volgevano mellett.

E su,e su,ad ogni scaglione si fermavano e si volgevano a contemplare l'opera del piccolo uomo,e lo straniero aveva curiosità infantili che divertivano il servo.

/Egyre feljebb és feljebb haladva meg-megálltak és meg-megfordultak,hogy szemügyre vegyék a kis ember művét,és az idegen oly gyermeki kíváncsiskodást mutatott,mely a szolgát igen mulattatta.

G.Giust: Inno del 1848.
16.sor:

a salvar a sorgete mellett

Ai forti l'alloro
Infamia agli imbelli,
Sorgete,fratelli
La patria a salvar.

/A bátraknak babért
A gyáváknak megvetést,
Fel-fel testvárek
Hazánk megmentésére/.

Megjegyzés:

A levarsi /Petrarca/
muovere /Petrarca/
volgersi /Deledda/
sorgere /Giusti/

igék elmozdulást fejeznek ki.Utánuk az a viszonyszóval kapcsolt infinitivusz áll célhatározói mellékmondat rövidítésére.

Jövés-menés igéi után.

Petrarca:

CCCI/13.

a vedere a torno mellett.

Quinci vedea 'l mio bene; e per queste orme
Torno a vedere ond' al ciel nuda è gita,
Lassando in terra la sua bel spoglia.

/Erről a helyről láttam én üdvömet: s ezeken az utakon
Térek vissza,hogy lássam azt a helyet,ahonnan lelke
Az égbe távozott,a földön hagyván szép testét/.

CCCLXVI/32.

a salvarne a venne mellett

Vergine pura d'ogni parte intera,
Del tuo parto gentil figliuola e madre,
Ch' allumi questa vita e l'altra adorni;
Per te il tuo figlio e quel del sommo Padre,
O fenestra del ciel lucente,altera,
Venne a salvarne in su li estremi giorni;

/Óh,te tiszta,minden részedben makulátlan Szűzanya,
Egyszülött fiadnak lánya és anyja,
Ki beragyogtad ezt az életet és a másikat felékesíted;
Te általad,óh égbolt ragyogó s fennkölt ablaka,jött el
A te és Istennek fia,hogy végnapjaiban megváltsa a világot/

Modern olasz irók.

G.Leopardi: A Silvia.

5.szakasz.8.sor:

a doler a tornami mellett

Quando sovviemmi di cotanta speme,
Un affetto mi preme
Acerbo e sconsolato,
E tornami a doler la mia sventura.

/Midőn annyi reménységre emlékezem,
Keserű érzés fog el,vigasztalhatatlan,
S visszatér szerencsétlen életem,hogy fájdalmat okozzon/.

G.Deledda: Canne al vento.

3.old.2.bek.4.sor:

ad annunziare a corre mellett.

Gli sembrò di riconoscerlo;era un passo rapido e lievo di fanciullo,passo d'angelo che corre ad annunziare le cose liete e le triste.

/Úgy tűnt,hogy felismeri azt; egy fiúcska gyors és könnyed lépte volt,egy angyal lépése,ki fut,hogy hírül adja a boldog és szomorú eseményeket/.

Megjegyzés:

A tornare /Petrarca,Leopardi/
venire /Petrarca/
correre /Deledda/

igék jövést,menést fejeznek ki,utánuk az a /ad/ viszonyszóval kapcsolt infinitivusz áll célhatározói mellékmondat rövidítésére.

Egy helyben maradást jelentő igék után.

Petrarca:

CXCII/1.

a veder a stiamo mellett.

Stiamo,Amor, a veder la gloria nostra,
Cose sopre natura,altere e nove:

/Álljunk meg Ámor,hogy lássuk dicsőségünket,
Természetfölötti,nemes és rendkívüli dolgokat:/.

CLXXXVIII/5.

a mirarla a stiamo mellett

Stiamo a mirarla.

/Álljunk meg,hogy csodáljuk/.

Modern olasz írók.

G.Deledda: Canne al vento

47.old.20.sor:

Ah,sì,proprio in questi giorni,quando sto seduta giù a fi-

lare,mi sembra di sentire un passo di cavallo...

/Ah,igen,éppen a napokban,mikor leültem fonni,ugy tűnt,hogy lódobogást hallok/.

G.Prati: Fede di figlia.

6.sor:

ad aspettare a son qui mellett

L'han portata di là la madre mia
M'han detto che di là deve tornare
E son quì da quattro anni ad aspettare.

/Arra vitték el anyámat,
S nekem azt mondták,hogy arról kell visszatérnie,
És már négy éve vagyok itt,hogy őt várjam/.

Megjegyzés:

A stare /Petrarca/
sedere /Deledda/
essere /Prati/

igék egy helyben maradást fejeznek ki,utánuk a viszonyszó és infinitivusz áll célhatározói mellékmondat rövidítésére.

Célrairányulást,felszólítást,felhívást jelentő igék után.

Petrarca:

CXXVI/49.

a vederle az eran mellett

Qual fior cadea sul lembo
Qual su le treccie bionde,
Ch'oro forbito e perle
Eran quel dí a vederle;

/Egyik virág a ruhájára hullott,
A másik szőke hajára
Mely tiszta arany és gyöngyként
Jelent meg ezen a napon,ha néztük azokat/.

Megjegyzés:
Ebben az esetben a célrairányulást jelentő ige az essere,amelyet most a latin adesse ige értelmében kell felfogni.Az a előljáróval kapcsolt infinitivusz feltételes mondat rövidítésére szolgál.

CCCLIII/14.

a parlar a m'invita mellett

A parlar teco con pietà m'invita

/A veled való kegyes elbeszélgetésre hív/.

Megjegyzés:
Az invitare felszólítást,felhívást jelentő ige,mely után az a viszonyszó és infinitivusz áll célhatározói mellékmondat rövidítésére.

XXXIII/8.

a lagrimar a gli appella mellett.

E gli amanti pungea quella stagione
Che per usanza a lagrimar gli appella:

/És a szeretőket nyugtalanítja ez az évszak,
Mely szokás szerint a sírásra hívja őket/.

Megjegyzés:
Az appellare ige szinonim jelentésű az invitare,chiamare igékkel.Szintén felszólítást,felhívást fejez ki.Az a lagrimar szerkezet célhatározói mellékmondatot rövidít.

Modern olasz írók.

G.Prati: La madre e la patria.

2.sor:
a militar a son chiamato mellett

Teco vissi; or tra le squadre
Son chiamato a militar.

/Eddig veled éltem;most csapatok közé
Katonáskodni hívnak/.

G.Deledda: Canne al vento.

46.old.4.bek.3.sor:

a restare az invitare mellett

Era la vecchia Porroi che veniva per domandarle se occorrevano i suoi servizi;benchè Noemi non la invitasse a restare sedette per terra...

/Az öreg Pottoi néni jött,kérdezvén tőle,hogy szükségesnek tartják-e szolgálatait; ámbár Noemi nem kérte fel,hogy maradjon,leült a földre.../

Megjegyzés:

Az essere /Petrarca/
invitare /Petrarca,Deledda/
appellare /Petrarca/
chiamare /Prati/

igék célrairányulást,felhívást,felszólítást fejeznek ki.Utánuk az a+infinitivusz szerkezet célhatározói mellékmondatot rövidít.A latin nyelvben nem létezett ez a nyelvtani szerkezet,a célhatározói mellékmondatokat a következőképpen szerkesztették:

ut+ coniunctivus
ne+ "
ut ne+ "
quod+ "

A mozgást jelentő igék,vagy a mittere,vocare után következő célhatározói mellékmondatokat gerundivummal,supinummal, participium instans activummal szerkesztették.Az a+infini-

tivusz új,olasz szerkezet.

Célt,rendeltetést jelentő melléknevek után.

Petrarca:

XIX/9.

ad aspettar a non son forte mellett

Ch'i' non son forte ad aspettar la luce
Di questa donna...

/Én,ki nem vagyok elég erős arra,hogy ene hölgy
Fényét megvárjam.../.

XLIX/12.

a darmi a pronti mellett.

E voi, sí pronti a darmi angoscia e duolo,
Sospiri,...

/És ti sóhajok,kik készen álltok arra,hogy
Nekem aggodalmat és fájdalmat okozzatok.../

Modern olasz írók.

G.Deledda: Canne al vento.
28.old.16.sor:

a seguire a pronta mellett.

Donna Ruth capì che con Fix era inutile scusare l'orgolio fuori posto di Noemi,e sempre pronta a seguire l'opinione altrui,se ne rallegrò...

/Ruth asszony megértette,hogy hasztalan volt Fixszel szemben menteni Noemi időszerűtlen gőgjét,ki mindig kész arra, hogy más véleménye után menjen,s újból jókedvre derült.../.

Megjegyzés:

A forte ad /Petrarca/
pronto a /Petrarca,Deledda/

melléknevek után álló infinitivusz célhatározói mellékmondatot rövidít,amely a latinban szintén nem létezett.Ez a megoldás szintén egy új nyelvi jelenséget mutat.Néhány példa még:

contento a fare
pronto a dichiarare
disposto a venire
è atto a portare le armi
capace a comprendere

/G.Rohlfs: Grammatica storica della lingua italiana e dei suoi dialetti/.Tehát ezeket a jelenségeket a modern grammatika is regisztrálja.

Infinitivusz használata a per viszonyszó után.

Petrarca:

L/14.

per partirsi.

Ma,lassa!,ogni dolor che 'l di m'adduce
Cresce qual or s'invia
Per partirsi da noi l'eterna luce.

/De jaj!,minden fájdalom,amit a nappal hozzám vezet,
Növekszik,valahányszor az örök fény útrakél,
Hogy tőlünk elinduljon/.

Megjegyzés:
A per partirsi szerkezet célt fejez ki.A partirsi főigéje /verbum regens/ a s'invia.Mindkét ige alanya az eterna luce.

XLIX/6.
per dimandar mercede.

Che,quando più 'l tuo aiuto mi bisogna
Per dimandar mercede,aller ti stai
Sempre più fredda;

/Mikor minél jobban szükségem van a segítségedre,
Hogy kegyelmet kérjek,annál inkább hidegen állsz/.

Megjegyzés:

A mi bisogna kifejezéshez az il tuo aiuto és a per dimandar mercede kifejezés tartozik.A per dimandar infinitivuszos szerkezet célhatározói értelemben szerepel./Egyező logikai alanyok esete.A mi bisogna alanya az il tuo aiuto, de ez egyenlő az io ho bisogno del tuo aiuto kifejezéssel/.

XXXV/3.

per fuggire.

Solo e pensoso i più deserti campi
Ve mesurando a passi tardi e lenti;
E gli occhi porto,per fuggire,intenti,
Ove vestigio uman l'arena stampi.

/Egyedül és gondterhelten a kies mezőkön
Késlekedő és lassú léptekkel haladok
És szemeim figyelmesen néznek,hogy oda menekülhessek,
Ahol az emberi nyomokat elfedi a fövény/.

Megjegyzés:

...e gli occhi intenti porto...per fuggire kifejezésben a per célhatározói infinitivuszt kapcsol,azonos alany esetében.

CCCLXVI/77.

per scamparne.

Ricorditi che fece il peccar nostro
Prender Dio,per scamparne,
Umana carne al tuo virginal chiostro...

/Emlékezz rá,hogy bűnünk késztette Istent arra,
Hogy szűzi méhedben testet öltsön,
Hogy bűneinktől megszabadítson/.

Megjegyzés:

A per scamparne infinitivuszos szerkezet célt fejez ki,eltérő alanyokkal.

CCCLXV/4.

per dare.

I've piangendo i miei passati tempi
I quai posi in amar cosa mortale,
Senza levarmi a volo,abbiend'io l'ale
Per dar forse di me non bassi esempi.

/Fordítás: 80.old/.

Megjegyzés:

senza levarmi a volo...per dare non bassi esempi...A per és infinitivusz célhatározó,azonos alannyal.A dare megtartja transitiv természetét,mivel az utána lévő non bassi esempi tárgya az igének.

CCXX/2.

per far

Onde tolse Amor l'oro o di qual vena,
Per far due trecce biende?

/Amor honnan és mely érből emelte ki az aranyat,
Hogy két szőke hajfonatot készítsen?/.

Megjegyzés:

Onde tolse Amor...per fare tracce... A per fare célhatározói infinitivusz,azonos alanyokkal.A fare megtartja tranzitiv tulajdonságát.

CII/8.

per isfogare.

...ed Anibal,quando a l'imperio afflitto
Vide farsi fortuna sí molesta,
Rise fra gente lagrimosa e mesta,
Per isfogare il suo acerbo despitto.

/...és mikor Hannibál látta,hogy a hadiszerencse
Mily kedvezőtlenné lett porbaomlott birodalma iránt,
A síró és szomorú nép közt kacagott,
Hogy keserves bánatán enyhítsen/.

Megjegyzés: ...Anibal rise...per isfogare.A per isfogare

infinitivuszos szerkezet célhatározói mellékmondatot rövidít.Egyező alany: Anibal /rise,per isfogare/.

Modern olasz írók.

G.Deledda: Canne al vento.

13.old.19.sor:

per tentare.

Tutti gli consigliavano di recarsi nell'isola di sua madre, per tentar la fortuna con un onesto lavoro.

/Mindenki azt tanácsolta neki,hogy vonuljon el anyja szigetére,hogy becsületes munkával próbáljon szerencsét/.

Megjegyzés:

A per+tentare célhatározó.

G.Deledda: Canne al vento

14.old.29.sor:

per aiutarle

Dopo la morte di don Zame,egli era rimasto con le tre donne per aiutarle a sbrigare i loro affari imbrogliati.

/Don Zame halála után együtt maradt a három nővel,hogy segítsen nekik lebonyolítani zavaros ügyeiket/.

Megjegyzés:

A per aiutarle célhatározói szerkezet,azonos alannyal.

Összefoglalásul kimondhatjuk,hogy a per+ infinitivusz célhatározói mellékmondatok rövidítésére szolgál egyező illetve eltérő alanyok esetén.A per viszonyszó a főnévi igenevet következményes mondat jellegével is kapcsolhatja a főmondathoz:

L'oligarchia veneziana...fu travolta dall'uragano,per non risorgere mai più...

/A velencei oligarchiát úgy elsöpörte a vihar,hogy többé soha nem tudott talpra állni/./Spellanzon:Risorgimento, I.41/.

A mai olaszban a per+ múlt idejű infinitivusz okhatározói mellékmondatot rövidít:

Per averlo rimproverato,mi porta rancore.

/Mivel megszídtam,neheztel rám.Battaglia:La grammatica italiana.428.old.5.bek.4.sor/.

Ez a szerkezet a latinban szintén nem létezett.Tehát ez a jelenség is új,olasz.

Célhatározói értelemben a latin használt <u>puszta</u> infinitivuszt,az akadályozást jelentő igék után:

<u>Horatius:</u>

Sat.I/6.128.

<u>durare</u> az <u>interpellet</u> mellett.

Pransus non avide,quantum interpellet inani

Ventre diem durare,domesticus otior.

/Reggelire csak annyit ettem,amennyi megakadályozza,
Hogy ne kelljen a napot üres gyomorral kihúznom,
Odahaza heverészek/.

Infinitivusz használata a da viszonyszó után.

CCXX/11.

da disfar

Da quali angeli mosse e di qual spera ;
Quel celeste cantar che mi disface
Sí che m'avanza omai da disfar poco.

/Mily angyaloktól és mily szférából
Jött ez az égi dal,mely engem úgy
A földre sújt,hogy kis híján meghalok/.

Megjegyzés:
Állitsuk a mondatot a következő formába:
m'avanza omai poco da disfare
avanze jelentése: resta/marad/
poco da disfare jelentése: kevés a halálra.
Ebben az esetben a da viszonyszó célt,rendeltetést,szük-
ségességet kifejező infinitivuszt vezet be.
Az infinitivusz előtt álló da viszonyszó a főnévi igenév-
nek még passziv értelmet is ad.Pl: poco da vendere /poco
che si vende/.Ennek mintájára: poco da disfare /poco che

si disfa/.

Modern olasz írók.

G.Deledda: Canne al vento.

225.old.3.sor:

da seguirsi

Il cieco sapeva bene il tempo d'ogni festa e l'itinerario da seguirsi ed ora era lui che guidava il compagno.

/A vak ember jól ismerte minden ünnep időpontját és a követendő utat,s ő volt az,aki vezette társát/.

Megjegyzés:

A da seguirsi szintén célt,rendeltetést fejez ki: itinerario da seguirsi.Az előző,petrarcai példától csak annyiban különbözik,hogy ebben az idézetben egy konkrét főnév áll /itinerario/.Petrarcánál a poco melléknév szerepel /főnévi értelemben/.

G.Carducci: Esequie della guida.

utolsó sor:

da cadere

Le donne sotto la gramaglie nere
Co'l viso a terra piangono a una volta
Sopra i figli caduti a da cadere.

/S az asszonyok fekete gyászlepelben

Arccal a földre borulva,egyidőben sírnak
A már meghalt és a jövőben meghaló fiaik felett/.

Megjegyzés:

A da cadere /a meghalásra szánt/ infinitivuszos szerkezet rendeltetést fejez ki.Ehhez a kifejezéshez a figli tartozik.A figli da cadere pedig ugyanazt jelenti, mint a figli che cadranno.

CXXXIV/1.

da fare.

Pace non trovo e non ho da far guerra.

/Békét nem lelek,s nincs szándékomban háborúzni/.

Megjegyzés:

Az avere után a da viszonyszóval összekapcsolt infinitivuszos szerkezet célt,szükségességet fejez ki,mint például a stanza da bagno,cavallo da tiro főnévi kapcsolat.
/Hasonló módon az è,non è után is/.
A mai olaszban a következő kifejezésekben találhatók még:
ho da scrivere una lettera
abbiamo molto da fare

CII/14.

da celare.

Però, s'alcuna volta i'rido o canto,
Faccio 'l perch'i' non ho se non quest'una
Via da celare il mio angoscioso pianto.

/S ámbár ha néha nevetek,vagy énekelek,
Ezt azért teszem,mert csak ez az egyetlen módja,
Hogy elrejtsem kétségbeesett sírásomat/.

Megjegyzés:

A non ho via da celare összekapcsolás célszerüséget fejez ki.

Modern olasz írók.

G.Giacosa: Come le foglie.
Atto quarto.49.bek.

Giovanni: Ho da finire un lavoro
/Be kell fejeznem egy munkát;van egy befejezendő munkám/.

Megjegyzés:

Miként a petrarcai idézetben a da viszonyszóval összekapcsolt infinitivusz szintén célt,szükségszerüséget fejez ki az avere után.A későbbiek folyamán ezzel a jelenséggel részletesebben foglalkozom.Itt csupán annyit említek meg, hogy a mai olaszban igen sok az ilyen kifejezés.Pl: macchina da cucire,tabacco da fumare,tempo da perdere,stb.

Infinitivusz használata a di viszonyszó után.

Petrarca:

VIII/7.

Libere in pace passavam per questa
Vita mortal,ch'ogni animal desia,
Senza sospetto di trovar fra via
Cosa ch'al nostro andar fosse molesta.

/Szabadon és békében töltöttük el
Ezt a halandó életünket,mit minden állat vágyakozik,
Annak gyanúja nélkül,hogy utunkon oly dolgot találjunk,
Mely vándorlásunkat zavarná/.

Megjegyzés:

Az összekapcsolódó szerkezet: sospetto di trovare.Ez az az eset,amikor a di viszonyszó két főnevet kapcsol össze, mint például a

desiderio di pace
permesso di soggiorno esetekben.

Az összekapcsolás abban az esetben is lehetséges,ha az egyik főnév infinitivusz:

desiderio di vedere
tempo di andare
forza di resistere.

A Petrarcától idézett példa ezen összekapcsoláson alapszik.

Modern olasz írók.

G.Deledda: Canne al vento.

49.old13.sor:

il bisogno di muoversi.

...ogni volta ella sentiva il bisogno di muoversi, come per rompere un incubo...

/...minden ízben érezte annak szükségszerűségét,hogy meg - mozduljon,mintegy megtörjön egy lidérces álmot.../.

Petrarca:

CCXCIII/10.

di sfogare.

E certo ogni mio studio in quel tempo era
Pur di sfogare il doloroso core
In qualche modo...

/Ebben az időszakban minden törekvésem az volt,hogy
Bármely módon is fájdalmas szívemen könnyítsek/.

Megjegyzés:

A pur di olyan főnévi igenevet vezet be,mely sajátos célhatározói mondatot helyettesit: vele olyan célt fejezünk ki, melyet mindenképpen el akarunk,vagy el kell érnünk.A fenti szövegből világosan kitűnik,ez a cél és annak megvalósitására való törekvés: a szív fájdalmán való enyhítés.

Modern olasz írók.

Palazzeschi: Materassi.

227.old:

pur di arrivare

...e ci sarebbe andato sopra un ciuco,a cavallo,a un manico di granata pur di arrivare...

/...elment volna egy csacsin,lovon,seprűnyélen,csakhogy odaérjen.../.

Petrarca:

CCCX/6.

di mirar.

Ridono i prati e 'l ciel rasserena
Giove s'allegra di mirar sua figlia.

/Nevetnek a mezők,s mosolyog a rét is,
Leányát csodálva örvend Juppiter is/.

Megjegyzés:

A di viszonyszó egy érzelmet kifejező igét kapcsol össze az infinitivusszal: s'allegra di mirar,mely szerkezet okhatározói értelemben szerepel.Az okhatározó: di mirar,azaz, az öröm oka,hogy csodálhatja.

CCXXVI/6.

di fare.

Gentil ramo,ove piacque
/Con sospiri mi rimembra/
A lei di fare al bel fianco colonna...

/Kedves fa,ahol neki tetszett
/Sóhajokkal emlékezem/
Csipőjét annak,mint oszlopnak támasztani/.

Megjegyzés:
Az előző idézethez hasonlóan a di viszonyszó érzelmet kifejező igét kapcsol össze az infinitivusszal,alanyi mellékmondat rövidítésére: piacque...di fare.

Modern olasz írók.

G.Deledda: Canne al vento.
27.old.18.sor:
di averla fatta
Ma non si pentì di averla fatta.
/De nem bánta meg,hogy azt tette/.
A következő kifejezésekben:
mi rallegro di vederti örvendek,hogy látlak,
dispero di salvarti nem bizom abban,hogy megmentlek,
ha minacciato di di denunciare tutti fenyegetődzött,hogy mindenkit feljelent,
spero di conseguire la promozione remélem,hogy elő - léptetnek.

CXXXIV/10.

di perire.

Veggio senza occhi,e non ho lingua e grido
E bramo di perir...

/Szemek nélkül látok,nyelvem nincs,de kiáltok,
És meg akarok halni.../.

Megjegyzés:

A di viszonyszó óhajtást jelentő igét /bramo/ kapcsol az infinitivuszhoz.

Modern olasz írók.

G.Deledda: Canne al vento.

234.old.6.sor:

di lavorare.

Dio comanda di lavorare finchè si può: potessi lavorare, io,oh,come sono felici quelli che possono lavorare.

/Isten azt parancsolja,hogy dolgozzunk,ameddig birunk:bárcsak dolgozhatnék én is: ó,milyen boldogok is azok,akik képesek dolgozni/.

Megjegyzés:

A di viszonyszó óhajtást jelentő igét kapcsol össze az infinitivusszal./Tárgyi mondat,általános alannyal/.

CCLXXV/10.

di perdere.

Già di perdere a voi cagion non fui
Vederla,udirla,e ritrovarla in terra.

/Nem én voltam az oka,hogy elvesztettétek őt,
S hogy nem látjátok,halljátek,és a földön
Többé fellelni nem tudjátok/.

Megjegyzés:
A cagion di perdere szerkezetben a di viszonyszó egy főnevet kapcsol össze az infinitivusszal.A vederla,udirla és a ritrovarla a perdere tárgya.

Modern olasz nyelv.

E.de Amicis: Il cuore

20.old.1.sor:

disperazione di vedere.

Sai quanti uomini si piantarono un coltello nel cuore per la disperazione di vedere i propri ragazzi nella miseria...

/Tudod-e hány ember döfött már kést a szívébe a kétségbe - esés miatt,mert tulajdon gyermekeit nyomorban látta.../.

CXXXII/12.

di saper.

Fra sí contrari venti in frale barca
Mi trovo in alto mar,senza governo,
Sí lieve di saver,d'error si carca,
Ch'i' medesmo non so quel ch'io mi voglio;
E tremo a mezza state,ardendo il verno.

/Oly ellentétes irányú szelek között,egy törékeny bárkán
Találom magam,a mély tengeren,kormány nélkül,
A bárka tudásban oly könnyű,tévedéstől oly terhes,
Hogy én magam sem tudom,mit is akarok;
A hidegtől remegek nyáron,télen lángolok/.

Megjegyzés:

A di viszonyszó egy melléknevet /lieve/ kapcsol az infinitivuszhoz,mely melléknév a barca jelzője./Hasonló összekapcsolás a barca carca d'error/.Így a teljes kifejezés: barca lieve di saver.Egyes melléknevek,mint például a

contento
degno
lieto
capace
certo
sicuro

di viszonyszóval kapcsolódnak az infinitivuszhoz.A lieve ebben az esetben egy jelzett főnévvel áll együtt.Ebben a formában a latin genitivus qualitatis-ra emlékeztet.

Moder olasz nyelv.

G.Deledda: Canne al vento.

76.old.1.sor:

contento d'esser venuto

Non è contento d'esser venuto,don Giacinto?

/Nincs megelégedve,hogy idejött,don Giacinto?/.

Megjegyzések a da és a di viszonyszók használatához.

A DA viszonyszó.

A mai olasz nyelvben két főnév da viszonyszóval való összekapcsolása célt,szükségszerűséget fejez ki.A da viszonyszóval összekapcsolt főnevek egyike infinitivusz is lehet.Ez az összekapcsolás már Petrarcánál is előfordul:

CXXXIV/1.

non ho da far guerra, azaz non ho guerra da fare

CII/14.

non ho ...via da celare

CCXX/11.

che m'avanza poco da disfare.

A fenti példák célt,szükségszerűséget fejeznek ki.Az ilyen szerkezetek általában mellékmondatokat helyettesitenek.Az infinitivusznak ilyen mellékmondatot helyettesítő szerepe a latin nyelvben nem volt.Ez tehát új,olasz,ami azt mutat-

ja,hogy már egy új nyelvvel állunk szemben.A da viszonyszót jobban elemezve azonban mégis fellelhető a latin mag.Nevezetesen az olasz da a latin de és ab elöljárókból alakult ki: de+ab → da.A da viszonyszót már a késői latinban is megtalálhatjuk.Egy 700-ból származó iratban fordul elő: "Neque subtragendum da vos hoc ipse ecclesie".A da viszonyszó formailag tehát már a latinban is szerepelt,viszont a fenti példából világosan kitűnik,hogy szerepe más volt,mint Petrarcánál és a mai olasz nyelvben.Azóta eltelt 1200 év,s Petrarca költői munkássága éppen a "felezési időre esik, s ő már mellékmondatok rövidítésére használta,infinitivusszal összekapcsolva.Ez a funkció pedig a mai olasz nyelvben a mai napig megmaradt.

A DI viszonyszó.

Már a késői latinban szereplő viszonyszó,mely a de-ből alakult ki úgy,hogy a hangsúlyos e i-vé változott.A következő idézetben szerepel: "Di una parte...et di alia parte". /Chiusi 746-747.Cod.dipl.Long.I,p.304/.Ebben a szövegben s ebben az időben csak formailag beszélhetünk di viszony - szóról.Petrarcánál a di viszonyszónak az infinitivusszal összekapcsolt funkciója már más.Nem csupán két főnév /az egyik infinitivusz/ összekapcsolásában van szerepe,hanem mellékmondatot rövidíthet.Az olasz nyelvben ez a mellékmondatrövidítés azt jelenti,hogy a che kötőszóval bevezetett mellékmondat és valamely igeidőben álló állítmánya helyett di+infinitivusz áll.Ez szintén új,olasz.

A második rész összefoglalása.

Ebben a részben az idézett példák alapján kimutattam,hogy a latin mag,és a latin "örökség" nemcsak Petrarcánál,de a mai olasz nyelvben is megmaradt.Ezeken túlmenőleg azt is megállapitottam,hogy a latin "örökségen" túl az infiniti - vuszok és infinitivuszos szerkezetek használatát illetően Petrarca mennyiben gazdagította az olasz nyelvet,azaz nyelvezetében melyek az új használati módok,és azt mutatják, hogy egy új nyelvről van szó,ami már nem latin,hanem olasz és már "megáll a maga lábán".

Ez az új használati mód elsősorban abban mutatkozott meg, hogy az infinitivusz már nem csak ige,hanem bizonyos esetekben valóságos főnévvé vált.Főnévként használva névelőt is vehetett fel,viszonyszós névelővel is szerepelt,valamint jelzővel is állhatott együtt.

Az infinitivuszok használata terén szintén újat jelent az a tény,hogy az infinitivusz főnévként használva / a latintól eltérően/ mondatrészként is szerepelt.Nemcsak ragozott állítmány helyett,hanem lehetett mint főnév a mondat alanya,tárgya,határozója./Az idézett példákban többféle határozóként szerepelt/.

A latinon túlmenő használatot pedig eklatánsan bizonyítják a viszonyszókkal használt infinitivuszok.Ezeknek az infi - nitivuszoknak már mellékmondatot rövidítő szerepük is van.

Ez a mondatrövidítő szerkezet a latinban nem létezett.Az egyes kötőszókkal használt infinitivuszok különböző mellékmondatokat rövidíthetnek.

A jó áttekintés céljából a II.számú táblázatot készitettem el.Itt felsoroltam azokat az igéket,melyeket Petrarca főnévként használ /természetesen nem mindegyiket,s a felsoroltakon kivül még igen sok van/,s amelyekre példákat is idéztem.Majd az egyes viszonyszók következnek,melyek az infinitivusszal mellékmondatrövidítő szerkezeteket alkotnak.

II.sz.táblázat.

Az infinitivusz használata

Főnévként	Ragozott állítmány helyett
andare	Tiltást kifejező parancsolás,
aspettare	felszólítás kifejezésére az
conoscere	egyes szám 2.személyben.
lamentare	
lampeggiare	
navigare	
parlare	
passare	
peccare	
pentirsi	
ridere	
rimembrare	
sperare	
vaneggiare	
vedere	
vivere	
volere	
névelővel, viszonyszós	
névelővel, jelzővel.	

II.sz.táblázat /folyt/.

Mondatrövidítésre viszonyszókkal.

senza viszonyszó után.
/forma implicata/
körülménynhatározói um. rövidítésére.

a /ad/,di,per,pur di viszonyszók után
ok,célhatározói um.rövidítésére.

da viszonyszó után.
cél,szükségszerűség kifejezésére.

di viszonyszó után

mellénév összekapcsolása az infinitivusszal.

III.rész.

Az infinitivusz használata a mai olasz irodalmi nyelvben

Az infinitivusz főnévként való használata.

a/. Főnévként használva névelőt is vehet fel.

G.Deledda: Canne al vento.
33.old.2.bek.6.sor:
lo scintillare

...ma lo scintillare della lama al sole gli faceva male agli occhi.

/...de a naptól fénylő penge csillogása bántotta szemeit/.

b/. Főnévként használva mutatónévmás,melléknévi jelző kerülhet mellé.

Migliorini: Storia della lingua italiana.
674.old.5.pont.2.bek.1.sor:
questo estendersi /mutatónévmás/

Questo estendersi dell'uso parlato della lingua nazionale è maggiore nelle grandi città.

/A nemzeti nyelv beszélt használatának ez az elterjedése a nagy városokban gyakoribb/.

I Giorni: vivere umano /melléknévi jelző/
Cappelli cercava il suo modo di intendere la vita , anzi il vivere umano.

/Cappelli igyekezett kialakítani az élet,sőt az emberi élet megértetésének sajátos módját/.

c/. Megmarad a névelő a határozói használatban különösen a da /de más/ viszonyszóval /is/ kapcsolatban.

I Giorni: dal dilagare /da viszonyszó/
Dal dilagare delle ingiustizie possono trovare...

/Szeknek az igazságtalanságoknak a feltárásánál megtalálhatják.../.

I Giorni: nello sfuggire /in viszonyszó/
Evidente l'imbarazzo di Andreotti nello sfuggire alle su responsabilità.

/Nyílvánvaló Andreotti zavart helyzete,hogy kibújjon a felelősség alól/.

A.Fogazzaro: Dopo la vendemmia
1.szakasz.16.sor:
al piacer /a viszonyszó/

Al piacer de la gente
Ho dato il mio frutto.

/A nép örömére
Adtam oda gyümölcsöm/.

d/. Mint főnévnek szabályos többes száma is van:
il piacere i piaceri

il dovere i doveri

l'essere gli esseri

G.Deledda: Canne al vento.

153.old.7.bek.1.sor:

un piacere /e.sz./

Predu,fammi un piacere!

/Predu,tégy nekem egy szívességet!/.

E.Donadoni: Breve storia della letteratura italiana.

64.old.32.sor:

di piaceri /t.sz./.

Francesco...si dette a una vita di piaceri.

/Francesco...örömökkel tele életbe vetette magát/.

G.Deledda: Canne al vento.

177.old.4.bek.6.sor:

il dovere /e.sz./

Tu devi,è il tuo dovere di aprir loro le pupille,se loro son ciechе.

/Neked kell,a te kötelességed az,hogy kinyisd a szemüket, ha ők vakok/.

G.Deledda: Canne al vento

53.old.3.sor:

i doveri /t.sz./

...ma ella sapeva bene i doveri dell'ospitalità.

/...de ő jól ismerte a vendéglátás kötelezettségeit/.

U.ott: 281.old.1.sor:

l'essere /e.sz./.

Ma la cucina si empiva di fantasmi,e l'essere terribile.

/De a konyha rémképekkel és a szörnyű lénnyel telt meg/.

U.ott: 132.old.3.bek.3.sor:

gli esseri /t.sz./.

...ma anche lei credeva alle cose fantastiche,alla vita soprannaturale degli esseri notturni.

/...de ő is hitt a fantasztikus dolgokban és az éjszakai lények természetfeletti életében/.

f/.Az infinitivusz teljesen főnévnek hat az alábbi határozói szerkezetekben:

col sorgere del sole

al cader della sera

G.Deledda: Canne al vento.

162.old.1.sor:

col sorgere del sole.

Ma col sorgere del sole l'incanto svanì.

/De napkeltével az igézet eltűnt/.

U.ott: 1.old.5.sor:

al cader della sera.

...e al cader della sera contemplava la sua opera...

/...és napnyugtakor nézegette munkáját.../

g/. A questo után néha értelmezőként is állhat.

L.Pirandello: Novelle per un anno.

I.köt.552.old.2.bek.1.sor:

Ebbene: il piano del padre era <u>questo</u>: prima di lasciare quell'amministrazione giudiziaria, <u>concludere</u> due matri - moni...

/Nos igen: az apa terve az volt: ezen bírói intézkedések felhagyása előtt két házasság nyélbeütése.../

Az infinitivusz mondatbeli szerepe.

1/. A mondat alanya.

a/. A főnévként szereplő infinitivusz a mondat alanya.

S.Pellico: Le mie prigioni.

12.old.VII.fej.1.sor:

il vivere

Il vivere libero e assai più bello del vivere in carcere.

/A szabad élet jóval szebb a börtönéletnél/.

b/.A mondat alanyaként szerepel az

essere+ melléknév és az

essere+ főnév után álló puszta infinitivusz is.

I Giorni: È difficile,per me,vivere qui...

/Számomra nehéz itt élni.../

I Giorni: È una pura illusione credere...

/Tiszta illúzió azt hinni.../

2/. A mondat tárgya.

I Giorni: Cappelli cercava il suo modo di intendere la vita,anzì il vivere umano. /Ford:118.old./.

3/. A mondat állítmánya,ragozott állitmány helyett.

a/.Kérdés,csodálkozás,kétely,felkiáltás kifejezésére.

G.Deledda: Canne al vento.

131.old.1.sor:

Che fare,Sfix,allora? /kérdés/

/Akkor mit tegyünk,Sfix?/.

U.ott: 135.old.3.sor:

Uccidervi? Per così poco? /csodálkozás/

/Magát megölni? Ily kevésért?/.

S.Pellico: Le mie prigioni.

78.old.2.bek.1.sor:

...come sciogliere questi dubbi? /kétely/

/...hogyan oszlassam el ezeket a kételyeket?/.

G.Deledda: Canne al vento

103.old.2.bek.2.sor:

Scender qui a portati il pane,tornar là a portare l'erba! /felkiáltás/.

/Lejöttem ide neked kenyeret hozni,visszamentem oda,füvet vinni!/.

b/. Tiltást kifejező parancsolás kifejezésére az 1.sz.2.személyben.

E.de Amicis: Il cuore

15.old.3.sor:

Non essere un soldato codardo,Enrico mio.

/ Ne legyél gyáva katona, Enrico/.

G.D'Annunzio: Consolazione·

1.szakasz 1.sor:

Non pianger più!

/Ne sírj többé!/.

c/.Általános érvényű, mindenkire kiterjedő /nem tiltást kifejező/ felszólításokban.

Plakátokon, útjelző táblákon szereplő feliratokban:

Preparársi in tempo! /készüljünk el időben/

Tenere a destra! /jobbra tarts/

Voltare a sinistra! /balra fordulj/

Újságcikkekben:

I Giorni: Vedere gli indirizzi in tutti gli elenchi telefonici alla lettera V = Volkswagen!

/Nézze meg a címeket minden telefonkönyvben a V= Volkswagen betűnél/.

I Giorni: Isolare il piccino in una stanza...

/Különítsük el a kicsit egy szobában.../

d/. Infinito storico.

Monti: Iliász fordítás

Idézet és fordítás: 52.old.

A modern olasz nyelvben ez az infinitivusz egy olyan stí-

luselemmé lett,mely segítségével egy cselekmény élénkségét és emfatikus eseményt lehet leírni.

e/.Infinito storico az a viszonyszóval is előfordul.

L.Pirandello: Novelle per un anno.
I.köt.581.old.5.bek.2-3.sor:

Poi se l'era posato su la spalla come un tempo,ed ecco a bezzicarlo il lobo dell'orecchio.

/Aztán a vállára ült,mint régen,és megcsipkedte a fülcim - páit/.

f/.Váratlan,mozzanatos cselekményt ír le az ecco után álló infinitivusz is.Múlt idővel fordítjuk.

G.Deledda: Canne al vento.
206.old.5.bek.2.sor:

Ed ecco i monti d'Oliena sorgere dalle tenebre bianchi e vaporosi.

/És egyszerre csak Oliena hegyei fehéren és ködbe burkolva kiemelkedtek a sötétségből/.

4/. Az infinitivusz a mondat birtokosa.

G.Deledda: Canne al vento.
132.old.3.bek.3.sor:
degli esseri /t.sz.birt.eset/.
Idézet és fordítás: 121.old.9.sor.

5/.Az infinitivusz mint határozó.

a/.Időhatározó.

G.Deledda: Canne al vento.

287.old.15.bek.1.sor:

E fra il ridere un poco sforzato di donna Ruth...

/S Ruth asszony kissé erőltetett nevetésekor/.

b/.Okhatározó.

G.Deledda: Canne al vento

264.old.9.bek.2.sor:

Sì,ho avuto male agli occhi,dal troppo piangere.

/Igen,fájtak a szemeim a sok sírástól/.

c/.Helyhatározó. Az infinitivusz helyhatározó is lehet abban az esetben,ha konkrét főnév.

G.Deledda: Canne al vento

45.old.2.bek.4.sor:

...Noemi stava sempre sul belvedere...

/...Noemi még mindig a kilátón állott.../

Az infinitivusz használata viszonyszók után.

1/. Az a viszonyszóval.

a/. Cél,irány kifejezésére a mozgást jelentő igék után.

G.Giusti: Inno del 1848

15-16.sor:

Ai forti l'allore
Infamia agli imbelli
Sorgete fratelli
La patria a salvar!

/A bátraknak babért
Megvetést a gyáváknak,
Fel-fel testvérek
Hazánk megmentésére!/.

b/. Jövést-menést jelentő igék után cél kifejezésére.

G.Deledda: Canne al vento

83.old.4.bek.3.sor:

Si diverte come un bambino e viene qui a mangiare il mio pane d'orzo.

/Szórakozik,mint egy gyermek és idejön,hogy az én árpa - kenyeremet egye meg/.

c/. Célrairányulást jelentő igék után cél kifejezésére.

G.Deledda: Canne al vento.

91.old.5.bek.2.sor:

Un Baroniese smilzo alto e nero come un arabo invitò Efix a bere.

/Egy magas,sovány baroniezi,fekete mint egy arab,Efixet inni hívta/.

d/. Egy helyben maradást jelentő igék után cél kifejezésére.

G.Deledda: Canne al vento

3.old.3.bek.2.sor:

...Efix tuttavia rimase ancora là,immobile ad aspettare.

/...mindamellett Efix még ott maradt,mozdulatlanul,hogy várjon/.

e/. Az avere a után a következő kifejezésekben:

come ho a fare

dove ha a andare

ho a dire una cosa?

Az avere itt a dovere jelentéssel egyenértékű.

f/. Az essere és a stare is összekapcsolható infinitivusszal egy cselekvény állandóságának,folyamatosságának a kifejezésére.

A.Manzoni: I promessi sposi.

237.old.1.bek.5-7.sor:

L'Innominato stette a sentire con attenzione.

/A Névtelen figyelemmel,hosszan hallgatott/.

G.Prati: Fede di figlia.

2.szakasz.4.sor:

E son qui da quattro anni ad aspettare.

/S már négy év óta várok itt/.

g/.Célt,rendeltetést jelentő melléknevek után.

S.Pellico: Le mie prigioni.

17.old.6.sor:

E mi trasportarono,alla parte del cortile opposta... non più atta al conversare col mutolino.

/És átvittek a szemközti udvarrészre...mely többé nem volt alkalmas a kis némával való beszélgetésre/.

I Giorni: Moro è disposto ad avvicinarsi a Fanfani ma non contro Rumor.

/Moro kész arra,hogy Fanfanihoz közeledjen,de nem Rumor ellen/.

G.Deledda: Canne al vento.

28.old.5.bek.1.sor:

Donna Ruth capì che con Efix era inutile scusare l'orgoglio fuori posto di Noemi,e sempre pronta a seguire l'opinione altrui,se ne rallegrò. /Forditás: 94.old./.

h/.Passziv idea kifejezésére.

A mai olasz nyelvben a következő kifejezésekben találhatók:

è grato a udire
mirabile a vedere /v.ö.lat:miserabile visu/
è buono a mangiare
è utile a sapere

i/.Sorszámnevet kifejező melléknevek után.

I Giorni: ...è stato il primo a insegnare agli amici...
/...elsőként tudatta barátaival.../.

j/.Feltételes mellékmondat rövidítésére.

L.Pirandello: Novelle per un anno.
I.köt.537.old.10.bek.1.sor:

A sentir questi discorsi zia Michelina si macerava dentro dallo sdegno.

/Ha ezeket a szavakat hallotta,Michelina nénit belül ette a méreg/.

k/.Célhatározói mellékmondat rövidítésére.

I Giorni: Il che a dire il vero,non sarebbe una sorpresa.

/Ami - hogy a valóságot megmondjuk - nem lenne meglepetés/.

1/.Az a+infinitivusz jelzői mellékmondatban is szerepel. Ebben a szerkezetben többnyire mellérendelt mellékmondatot helyettesít cél illetve okhatározói árnyalattal.

Cicognani: Le Novelle,81.

E non sei mica andato a scegliere una macchina adatta per città,a su cui stare a garbo in una posizione corretta.

/S egyáltalán nem mentél el kiválasztani a városhoz alkalmas gépkocsit,hogy azon,csinosan feszítve,mintaszerű pózban állj/.

m/.Az a viszonyszóval infinito storico is állhat.
/L: 126.old.e.pont/.

2/.A di viszonyszó után

a/.Két olyan főnév összekapcsolására,ahol az egyik főnév infinitivusz.

A desiderio di pace mintájára a következő kifejezésekben:

Desiderio di vedere
Tempo d'andarci
Desiderio di piacere
Diritto di portare stb.

S.Pellico: Le mie prigioni.
15.old.VIII.fej.1.bek.26.sor:

...se avrò contribuito ad ispirargli il desiderio di pia-
re...

/...ha hozzájárultam volna ahhoz,hogy az örök iránti vá -
gyat sugalmazzam neki.../.

I Giorni: Picasso ... aveva chiesto...di riconoscere ai suoi tre figli illegitimi il diritto di portare il suo no-
me.

/Picasso kijelentette,hogy elismeri három törvénytelen fia számára névviselésének jogát/.

b/.Melléknevek és főnevek /a főnév infinitivusz/ összekapcsolására.

A degno di fede mintájára az alábbi kifejezésekben:

degno di vedere
stanco di mentire
capace di fornire stb.

G.Deledda: Canne al vento.
116.old.4.bek.8-9.sor:
Non è degna di stare là,questa lettera.
/Ez a levél nem méltó arra,hogy ott legyen/.

G.D'Annunzio: Consolazione
1.szakasz.2.sor:
È stanco di mentire...

/Fáradt hazudni/.

Valamint a contento di
capace di
lieto di
certo di
sicuro di után.

G.Leopardi: A Silvia.
2.szakasz.6.sor:

Assai contenta
Di quel vago avvenir

/Nagyon megelégedetten
Ezzel a bizonytalan jövővel/.

L'Unità:...per una riforma radiotelevisiva capace di fornire una nuova strutturazione...

/...egy rádió-televiziós reform által,mely alkalmas arra, hogy egy új szerkezetet lássen el.../

A.Caro: Vergilius forditás /Aenies/.
II.ének,50.sor:

Le genti tutte,disiose e liete
Di veder voti i campi e sgombri i liti,...

/Mindenki örvend és boldog,hogy látja
Az üres táborhelyeket és az elhagyott partokat/.

c/. A di+infinitivusz okhatározói mellékmondatot is rövidít - het.

G.Deledda: Canne al vento.

34.old.10.bek.4-5.sor:

...si vergognava di chiederle i denari che ella gli do - veva...

/...t szégyellte tőle elkérni azt a pénzt,amellyel ő neki tartozott.../

d/.A di+ infinitivusz tárgyi mellékmondatot is rövidíthet,amikor a főmondat állitmánya

gondolatot,
állitást,
parancsolást,
szándékot,
kérést fejez ki.

G.Deledda: Canne al vento.

272.old.2.sor:

E per confortarla pensò di ripeterle uno dei tanti racconti del cieco. /Gondolat/.

/S hogy a nőt bátoritsa,arra gondolt,hogy ismét elmondja neki a vak ember annyi története közül az egyiket/.

G.Deledda: Canne al vento.

104.old.3.bek.1.sor:

Eppoi dicono di credere in Dio,loro. /Állitás/.

/Pont ők mondják azt,hogy higgyünk az Istenben/.

G.Rovetta: Romanticismo.
124.old.Atto II.scena VIII:

...poi ordina al Cézky di andare avanti.../parancsolás/.

/...majd megparancsolja Cézky-nek,hogy menjen előre.../

I Giorni: In casa il tempo non passa mai e se decidiamo di uscire.../szándék/.

/A házban sehogy sem telik az idő,és ha elhatározzuk,hogy kimegyünk...

S.Pellico: Le mie prigioni.
159.old.LXIX.fej.3.bek.1.sor:

Quando Schiller ci scongiurò di separarci.../kérés/

/Mikor Schiller kérve kért,hogy váljunk el.../

3/.A da viszonyszóval.

a/.Két főnév összekapcsolására,amikor az egyik infinitivusz, szükségszerűség kifejezésére.

A stanza da bagno
cavallo da tiro mintájára az alábbi kifejezésekben:

lume da studiare
bevanda da offrire stb.

E.de Amicis: Il cuore

13.old.4.sor:

Neumeno un poco di lume da studiare senza rovinarsi gli occhi...

/Még csak egy kis fény sem volt ahhoz,hogy szemei rongálása nélkül tanulhasson.../

I Giorni: È bene avere in frigorifero una bevanda da offrire all'ospite.

/Jó dolog az,ha van a hűtőszekrényben a vendégnek kínálandó ital/.

b/.Lehetőség kifejezésére az avere,è,non è után.

I Giorni: Siamo in un pensione da pochi mesi e ci siamo accorti che una città grande,se è disagevole quando uno lavora diventa addirittura insopportabile per chi,come mi, non ha nulla da fare.

/Néhány hónapja egy penzióban vagyunk,és észrevettük azt, hogy egy nagy város,ha terhes,mikor valaki dolgozik,egyenesen elviselhetetlenné válik azok számára,mint mi,kiknek nincs semmi tennivalójuk/.

I Giorni: È da aggiungere a questa voce...

/Ehhez a szóhoz még hozzáfűzhető.../.

I Giorni: Per quest'ultime non c'è quasi niente da fare...

/Az utóbbiak érdekében szinte semmi tennivaló nincs.../

c/.A da+infinitivusz képes helyhatározói mellékmondatokat is rövidíthet.Az infinitivusz ilyenkor megtarja főnévi jellegét is,mert névelőt /példánkban viszonyszós névelőt/ vesz fel.

Spellanzon: Risorgimento I,538.

...perciò egli non poteva astenersi dal consigliare una politica liberale e prudente.

/...ezért nem volt képes tartózkodni egy liberális és bölcs politikát valló tanácstól/.

c/.Következmény kifejezésére /azonos alanyok esetén/.

S.Pellico: Le mie prigioni.

130.old.LVII.fej.3.bek.7.sor:

Non fu più ristaurata da poter servire di fortezza.

/Többé nem építették újra úgy,hogy erődként szolgálhasson/.

4/. A per viszonyszóval.

a/. A per viszonyszó következményes mondat jellegével az infinitivuszt a főmondathoz csatolja.

Spellanzon: Risorgimento I.41.

L' oligarchia...fu travolta dall'uragano, per non risorgere mai più.

/Az oligarchiát...úgy elsodorta a vihar,hogy nem volt többé képes talpra állni/.

b/.A per+jelen idejű infinitivusz célhatározói mellékmondatot rövidít.

L'Unità: Per realizzare questo obiettivo è necessario che la ricerca di una soluzione stabile parta da una visione globale.

/Ennek a célkitűzésnek a megvalósitásához az szükséges, hogy egy biztos alapon nyugvó megoldás keresése általános szemléletből induljon ki/.

c/. A per+múlt idejű infinitivusz okhatározói mellékmondatot rövidít.

I Giorni: E John Dean che violando la consegna del silenzio,ha chiamato in causa lo stesso presidente rivelando che Nixon non solo "sapeva tutto" ma lo

aveva anche elogiato per aver tentato di insabbiare l'inchiesta.

/És John Dean,ki megsértvén a csendegyezményt,tanúként magát az elnököt idézte meg,felfedvén azt,hogy Nixon nem - csak hogy "mindent tudott",de még meg is dícsérte,mivel megkísérelte a nyomozás elködösítését/.

d/.A stare per+infinitivusz,valamint az essere per+infinitivusz a jövőben bekövetkezendő cselekvést fejez ki.

I Giorni: Il presidente,per mantenere una vecchia promessa,sta per volare a Palm Spring.

/Az elnök,hogy egy régi igéretét megtartsa,készen áll arra,hogy a közeljövőben Palm Spring-be repüljön/.

Megjegyzés:
Az idézet szaggatottan aláhúzott része célhatározói mellékmondat rövidítésére is példa.

5/.A pur di+infinitivusz olyan célhatározói mellékmondatokat rövidít,illetve olyan célt fejez ki,melyet mindenképpen el akarunk,vagy el kell érnünk.

I Giorni: ...si adattano ai più avvilenti compromessi pur di poter continuare a pagare le ingenti tasse...

/...a legmegalázóbb feltételeket is elfogadják,csakhogy folytathassák a hatalmas adók fizetését.../.

6/.Az al fine di+infinitivusz
allo scopo di+infinitivusz
con l'intenzione di+infinitivusz
per paura di+infinitivusz /per timore di+inf./.
összetett viszonyszókkal szereplő infinitivuszok is célhatározói mellékmondatokat rövidítenek.

L'Unità: Il compagno Boldrini ha chiuso la manifestazione stigmatizzando le complicità politiche ed economiche che stanno dietro al Movimento Sociale e che fanno di tale organizzazione uno strumento affine di fermare l'avanzata dei lavoratori.

/Boldrini elvtárs azzal fejezte be a nyilatkozatot, hogy megbélyegezte azokat a politikai és gazdasági bűnrészességeket,melyek a Társadalmi Mozgalom mögött állnak,és egy ilyen szervezetből eszközt kovácsolnak abból a célból,hogy megállítsák a munkások előrenyomulását/.

U.Bosco: Francesco Petrarca.
11.old.2.bek.8.sor:
Allora,poichè argomento del mio libro è l'individuazione del centro spirituale del Petrarca,allo scopo,primo e ultimo di capirne quanto meglio possibile la poesia,tanto valeva mettere a fuoco essenzialmente le Rime sparse e i Trionfi,e rievocare,delle altre opere,quel che si serviva a lumeggiare la spiritualità petrarchesca nella sua complessa unità.

/Nos,mivel könyvem lényege Petrarca szellemi központjának jellemzése,abból a legjobb célból,hogy a lehető legjobban megértsük költészetét,főleg a "Rime sparse"-t és a "Trionfi"-t állitsuk a középpontba és ismét idézzük fel azokat a műveket,melyek arra szolgálnak, hogy a maga teljességében világítsák meg a petrarcai szellemet/.

I Giorni: Il padre di Anna si recò più di una volta a trovare i due "colombi" con l'intenzione di aiutarli economicamente.

/Anna apja nem egyszer kereste fel a két "galambot" azzal a céllal,hogy anyagilag őket támogassa/.

G.Deledda: Canne al vento.

290.old.2.bek.5.sor:

...ma si traeva indietro dal muricciuolo come per paura di cadere...

/...de hátrahúzódott a kis faltól,nehogy leessen.../

7/.A prima di+infinitivusz

prima che+ "

fino ad+ "

dopo+múlt idejű infinitivusz időhatározói mellékmondatokat rövidít.

G.Deledda: Canne al vento.

74.old.5.bek.2-3.sor:

...e si fece un po pregare prima di prendere la zucca arabesca piena di vino giallo...

/...és egy keveset imádkozott,mielőtt a kezébe fogta a mézszínű borral telt arabeszk ivókobakot.../.

Della Porta: Fantesca 5,9.

...perchè non lo tentavi prima che adoperarlo...

/...mert ki sem próbáltam,mielőtt azt felhasználtam.../.

Pratolini: Lo Scialo,289.

Ha delle idee fisse,sai,come per esempio che la vita non può offrire più nulla,fino a diventare indifferente a tutto.

/Tudod olyan fixa ideái vannak,mint például az,hogy az élet már semmit sem képes többé neki nyújtani,oly annyira, hogy minden iránt közömbössé válik/.

E.de Amicis: Il cuore.
5.old.2-3.sor:

Il Direttore,dopo aver parlato nell'orecchio al maestro, se ne uscì...

/Az igazgató,miután valamit súgott a tanító fülébe, ki - ment.../.

8/.Az oltre a+ infinitivusz

senza+ infinitivusz

invece a+ "

invece di+ "

non che non+ "

anziche+ "

körülményhatározói mellékmondatokat rövidítenek.

I Giorni: Oltre a costituire un primo piatto nutriente possono servire...

/Az első tápdús fogáson kívül fel lehet még szolgálni.../

I Giorni: Molto spesso poi trasgrediscono la morale cattolica, senza provare molti rimorsi.

/Aztán igen gyakran túllépnek a katolikus morálon, anélkül, hogy sok lelkiismeretfurdalást tanúsítanának/.

L'Unità: Le tre compagne riuscivano invece a divincolarsi correndo a cercare aiuto.

/A három barátnőnek küzdelem helyett sikerült futva segítséget szerezni/.

I Giorni: In una città dove invece di fare giustizia tutti i responsabili del "non" ordine pubblico stanno ai loro posti.

/Egy városban, ahol az igazságszolgáltatás helyett a "nem" társadalmi rend minden egyes felelőse áll a helyén/.

Pratolini: Lo Scialo,739.

Si dava un alibi,mediante il quale il suo affetto,la sua fedeltà per Nella,non che non essere mai messi in gioco...

/Egy olyan alibi adódott,melynek segítségével Nella iránti szeretetét nem hogy nem tette kockára.../.

Pratolini: Lo Scialo,210.

...la guerra anziche involgarirlo,lo aveva ingentilito...

/...a háború nemessé tette,semhogy közönségessé változtatta.../.

9/.Az a patto di+infinitivusz

a meno di + "

a condizione di + infinitivusz feltételes mellékmondatok rövidítésére szolgál.

Pirandello: Novelle per un anno.

I.kötet,539.old.3.bek.2-3.sor:

Pigliati tutte le donne che vuoi,tutti i piaceri che vuoi, a patto di non alzar mai gli occhi su me.

/Fogj ki magadnak minden nőt,akit csak akarsz,üríts fenékig minden élvezetet,amennyit csak akarsz,csak rám ne emeld többé a szemed/.

Valiani: Austria-Ungheria 63.old.

Programma per il mutamento al trono...consiglia di servirsi dell'ipotesi del trialismo solo come di un mezzo di pressi-

one verso l'Ungheria,ma di non attuarlo,a meno di non procedere contemporaneamente all'annessione della Serbia.

/A trónváltozás programmja...tanácsolja,hogy használják fel a trializmus hipotézisét,mint Magyarországra való nyomás egyik eszközét,de ne valósítsák meg,ha csak nem történik meg Szerbia annektálása/.

10/.A con+infinitivusz eszközhatározó kifejezésére is szolgál.

G.Deledda: Canne al vento

2.old.4.bek.6.sor:

Che cosa è un piccolo argine se Dio non lo rende,col suo volere,formidabile come una montagna.

/Mit tesz egy kis akadály,ha az Isten,az ő akaratával,nem teszi azt olyan félelmetessé,mint egy hegyet/.

11/.A con+infinitivusz módhatározó kifejezésére is használatos.

A.Manzoni: I promessi sposi.

377.old.XXXII.fej.1.bek.39.sor:

La guerra finì con riconoscerne tutti il nuovo duca...

/A háború az új uralkodó elismerésével végződött.../.

Battaglia: La graumatica italiana.

4.old.3.bek.6.sor:

Poco per volta finivano col dimenticare il linguaggio dei loro avi...

/Lassanként azzal végezték,hogy elfelejtették őseik nyelvét.../

12/.Az in+infinitivuszt egyidejű cselekvés kifejezésére használják gerundio funkció helyett./Névelős formában is megjelenhet/.

Migliorini: Storia della lingua italiana.
12.old.2.bek.

Già nell'esaminare il sostrato come fattore di modificazione linguistica...

/Ezt a szubsztrátumot,mint nyelvi módosító tényezőt vizsgálva.../.

I Giorni: E quante è accaduto per me nel leggere la lettera...

/S hányszor történt már meg velem,a levél olvasásakor.../

Manzoni: I promessi sposi.
426.old.5.bek.12.sor:

In così dire s'alzò.
/Miközben így szólt,felállott/.

Megjegyzés:
Az első két példa a névelős formát,a harmadik a névelő nél-

küli használatot mutatja.

13/.A che+ infinitivusz és a
piùttosto che+ " a középfokú összehasonlításban szerepel,középfok után.

G.Deledda: Canne al vento.
38.old.9.bek.1.sor:

Meglio pescar sanguisughe che farsi succhiare il sangue, come te,malaugurato.

/Jobb piócákat halászni,mint vért szívni,ahogy azt te teszed,te átkozott/.

I Giorni: Niente e più antiestetico che vedere ben delineato appunto sotto i pantaloni il segno delle mutandine.

/Semmi sem antiesztétikusabb annál,mint látni,élesen kirajzoltan,a hosszúnadrág alatt a női alsónadrág körvonalát/.

G.Deledda: Canne al vento.
224.old.1.bek.5-6.sor:

...vendiamolo meglio agli Ismaeliti piùttosto che ucciderlo.

/...jobb ha az izmaelitáknak adjuk el,mint megöljük/.

Az infinitivusz használata módbeli segédigék után.

1/.A dovere,potere,volere összetett igealakjai után a főige jelen idejű infinitivusza áll.

I Giorni: I cacciatori siberiani hanno potuto chiudere con un ottimo bilancio la loro attività invernale.

/A szibériai vadászok igen jó mérleggel zárhatták le téli tevékenységüket/.

I Giorni: Abbiamo voluto misurare il "costo del danno rumore"...

/Meg akartuk mérni a "zajártalom küszöbértékét".../.

I Giorni: ...fra l'altro per la costruzione di questo complesso s'è dovuto procedere allo sbancamento di parte di un monte...

/...többek között ezen komplekszus építése érdekében egy hegyrész kirobbantásához kellett folyamodni.../.

2/.A dovere és potere módbeli segédigékkel az előidejűség hangsúlyozására a dovere és potere jelen ideje mellett a főige múlt idejű infinitivusza is szokott állni.

Cassola: Cuore,41.

Ma cosa mai ti posso aver detto di tanto grave perchè tu sia offeso?

/De mit is mondhattam olyan súlyosat amiért megsértődj?/.

Cassola: Cuore,49.

Allora non so dove possa essere andata.

/Nem tudom hova mehetett/.

U.ott: 106.old:

Anche una costola,devi avermi rotto.

/Bizonyára eltörted az egyik bordámat is/.

3/.A módbeli segédigékhez az infinitivusz viszonyszó nélkül kapcsolódik.Ezzel a résszel már foglalkoztam,ugy,hogy itt nem foglalkozom ezzel a témakörrel.

4/.Az infinitivusz viszonyszó nélkül kapcsolódik a személytelen igékhez és szerkezetekhez.

I Giorni: Occorre dare piena credebilità alla democrazia...

/A demokráciának teljes hitelt kell adni.../.

I Giorni: È necessario fare comprendere...

/Szükséges megértetni.../.

I Giorni: È possibile calcolare...

/Lehetséges kiszámolni.../.

5/.Az infinitivusz viszonyszó nélkül kapcsolódik a bisogna után is.

G.Deledda: Canne al vento.

52.old.8.bek.1.sor:

Bisogna chiamare zia Pottoi...

/Hívatni kellene Pottoi nénit/.

6/.Szintén viszonyszó nélküli a kapcsolódás a szeret,kivan, tetszik jelentésű igék után.

G.Deledda: Canne al vento.

103.old.2.bek.19.sor:

Il Milese vuole che io giochi ed a me non piace giocare.

/A milese azt akarja,hogy játszam,de én nem szeretek játszani/.

G.Deledda: Canne al vento.

47.old.1.bek.9-10.sor:

Ah,per questo non amo neppure tornare laggiù.

/Ah,ezért nem szeretek egyáltalán oda lemenni/.

Az accusativus cum infinitivo.

Ezt a témát is tárgyaltam már,s igy itt ezzel nem foglalkozom.

A dativus cum infinitivo.

Ez a szerkezet már a késői latinban létezett.Az olaszban a látás,hallás igéivel kapcsolatos,ha az infinitivusz tárgyesetben álló alanya személyes névmás,vagy személy. /A franciában is megtalálható/.Ilyenkor az infinitivusz alanya dativus-ba kerül.

Latin: Aperire fecit filiis matris viscera.

Francia: Je lui ai vu traverser la cour.

Olasz: Cassola: Ada 53.old:

...gli vide scavalcare il filo spinato...
/...látta őt,amint átmászik a drótkerítésen.../.

U.ott: 55.old:
...con sollievo gli sentì accendere una sigaretta...
/...megkönnyebbülten hallotta,hogy cigarettára gyújt.../

A harmadik rész összefoglalása.

A témát teljessé teendő,a mai beszélt olasz nyelvben fellelhető infinitivuszok használatát is röviden összefoglaltam.Ezek már mind ismert tények,de a témához nagyon odaillők és szervesen kiegészítik.
A feldolgozás módszerében azt az eljárást követtem,hogy hangsúlyoztam az infinitivuszok szerepét a különböző mellékmondatokban is.Még gyakran idéztem írók és költők művein kívül a Giorni és az Unità című lapokból is.Célom ezzel az volt,hogy minél jobban be tudjam mutatni a mai és az újságírásban használt nyelvezetet az infinitivusz használatával kapcsolatosan.
Az eredményeket és megállapításokat az előző részekhez hasonlóan,a könnyebb áttekintés céljából szintén táblázatba foglaltam./ L: III.sz.táblázat/.

III.sz.táblázat.

Az infinitivusz használata.

F Ő N É V.

1.Névelővel

2.Mutató névmással.

3.Viszonyszós jelzővel.

4.Jelzővel.

M O N D A T R É S Z.

1.Alany.

2.Határozó.

3.Jelző. /Pl: desiderio di piacere/.

4.Értelmező /A questo után/.

5.Állítmány /ragozott állitmány helyett/.

a/.Tiltást kifejező parancsolásra az 1.sz.2.sz-ben.

b/.Általános,mindenkire kötelező,törvényszerű felszólításokban.

c/.Kérdés,csodálkozás,kétely,felkiáltás kifejezésére.

d/.Infinito storico.

A C C.C.I N F.

vedere,sentire,

udire után.

D A T. C. I N F.

Ha az inf.alanya személyes névmás,vagy személy.

III.sz.táblázat./folyt/

Személytelen igék és szerkezetek után puszta inf.	Módbeli segédigék után. Puszta inf.	Essere+mnévi kieg. Essere+fnévi kieg. után puszta inf.alanyként.

VISZONYSZÓK UTÁN.

a+inf.

1/.Cél,irány kif-re.
2/.Avere után.
3/.Célt,rendeltetést, sorszámnevet kifező mnevek után.
4/.Felt.mm.röv-re.
5/.Jelzői mm-ban.
6/.Inf.stor.

da+inf.

1/.Két fnév /az egyik inf./ összekapcsolására szükségszerűség kif-re.
2/.Lehetőség kif-re avere, è,non è után.
3/.Képes helyhat-i mm. röv-re.
4/.Következmény kif-re azonos alanyok esetén.

di+inf.

1/.Két főnév /az egyik inf./ összekapcsolására.
2/.Mnév és fnév /inf/ összekapcsolására.
3/.Okhat-i mm.röv-re.
4/.Tárgyi mm.röv-re.

per+inf.

1/.Következményes mm.jelleggel az inf-t a fm-hoz csatolja.
2/.Jel.i-jű inf: célhat-i mm. röv-re.
3/.Múlt i-jű inf:okhat-i mm. röv.-re.
4/.A stare per+inf. és az essere per+inf.a jövőben bekövetkezendő cselekményt fejez ki.

III.sz.táblázat./folyt/

pur di+inf.
al fine di+inf.
allo scopo di+inf.
con l'intenzione di+inf.
per paura di+inf.

} célhatározói mm.rövidítésére.

prima di+inf.
prima che+inf.
fino ad+inf.
dopo+múlt idejű inf.

} időhatározói mm.rövidítésére.

senza+inf.
invece a+inf.
invece di+inf.
non che non+inf.
anziche+inf.
oltre a+inf.

} körülményhatározói mm.rövidítésére.

a patto di+inf.
a meno di+inf.
a condizione di+inf.

} feltételes mm.rövidítésére.

con+inf.
1/.Eszk.hat.kif-re.
2/.Módhat.kif-re.

in+inf.
Egyidejű cselekvés kifejezésére gerundio funkció helyett.

III.sz.táblázat./folyt/.

che+inf.
più tosto che+inf. } hasonlító um.röv-re középfok után.

B E F E J E Z É S.

Végezetül a nyelvészeti statisztikát alkalmazva azt szeretném kimutatni,hogy az olasz nyelvben mennyire bővült az infinitivusz és az infinitivuszos szerkezetek használati tere. Ebből a célból készítettem el a IV.sz.táblázatot,ahol áttekinthető módon látható az előbb említett bővülés.Az előző fejezetek újbóli összefoglalását szándékosan kihagytam a jelen befejezésből,az ismétlések elkerülése céljából.Inkább a IV.sz.táblázat elvi részét szeretném néhány mondatban ismertetni.A táblázatban két oszlop látható,az egyiken a latin, a másikon az olasz infinitivuszok használatát tüntettem fel. A táblázatból már ránézésre is kitűnik,hogy az olasz nyelv mennyivel gazdagabb a latinhoz képest az infinitivuszok használata terén.Ezt a tényt azonban százalékosan is kimutatom. A latin használatot 100 %-nak veszem /összeg,vagy százalékalap/,az olasz használat pedig a kiszámítandó százalékértéket adja.A kettő viszonyából,a százalékszámítás szabályai szerint a százalékláb kiszámítható.A számítások elvégzése után az eredményt százalékban kapjuk.A százalékban kapott eredményeket a táblázat után fogom feltüntetni,majd elemezni.

IV.sz.táblázat.

Latin.	Olasz.
1/.Esse+mnévi kieg.után.	1/.Essere+mnévi kieg.után
2/. " +fnévi " "	2/. " +fnévi " "
3/.Személytelen igék és szerkezetek után.	3/.Személytelen igék, szerkezetek után.
4/.Módbeli s.igék után	4/.Módbeli s.igék után.
5/.Acc.c.inf.	5/.Acc.c.inf.
6/.Inf.hist.	6/.Inf.stor.
7/.Nom.c.inf.	7/.Dat.c.inf.
	8/.Ragozott állítmány helyett.
	9/.Főnévként.
	10/.Mondatrészként.
	11/.Viszonyszóval cél szükségszerűség kifejezésére.
	12/.Viszonyszóval két főnév /az egyik inf./összekapcsolására.
	13/.Viszonyszóval mm.rövidítésére.
	14/. " eszkhat.kif-re.
	15/. " módhat. "
	16/. " egyidejű cselekvés kifejezésére gerundio helyett.
	17/.Stare a+inf. Essere a+inf.állandóság,folyamatosság kif-re.
	18/.Stare per+inf. Essere per+inf.a közeljövőben bekövetkező cselekmény kif-re.

Magyarázatul még csak annyit,hogy az egyes csoportok egy-egy nagyobb,összefoglaló egységet jelentenek,melyeket részletesen már az előző táblázatokban feltüntettem.A jelen táblázatból könnyen kiolvasható a latinnal való egyezés.Megállapítható továbbá,hogy az olasz nyelvben a bővülést és az újat az jelenti,hogy az infinitivusz ragozott állítmányként, főnévként,mondatrészként használatos,valamint igen nagy szerepet játszik a viszonyszókkal való összekapcsolásban,főleg a mellékmondatok rövidítésére és a különböző határozók kifejezésére.Mindezek azt mutatják,hogy egy új nyelvvel állunk szemben.Ennek a tételnek a bebizonyítása volt a célom.

A latin és olasz használat százalékos összevetésének eredménye 257 %.Ez durva közelítésben két és félszeres bővülést jelent.

A nyelvészeti statisztika segítségével a mai olasz nyelv és a petrarcai nyelvezet is összehasonlítható.A III.sz.táblázatból kiolvasható,hogy a mai olasz nyelv 26,Petrarca pedig csak 11 viszonyszó után használ infinitivuszt /a,da, di,che,con,in,non che,per,pur di,senza és az in névelős formában/,összesen 477 esetben./A "Rime"-t vizsgálva/.

Statisztikailag vizsgálva a következő képet nyerjük:

1/. a+inf.	181	eset	38 %
2/. da+inf.	33	"	7 %
3/. di+inf.	104	"	21,61 %
4/. che+inf.	1	"	0,21 %
5/. con+inf.	2	"	0,42 %
6/. in+inf.	13	"	2,72 %
7/. in névelős formában	4	"	0,84 %
8/. non che+inf.	3	"	0,63 %
9/. per+inf.	124	"	26 %
10/. pur di+ inf.	2	"	0,42 %
11/. senza+inf.	10	"	2,2 %

Legtöbb esetben az a,per és di viszonyszók után használ infinitivuszt.

Ha pedig a petrarcai használatot vesszük alapul,akkor a

százalékszámítás elvégzése után 216,6 %-t kapunk eredménnyul,ami azt jelenti,hogy a mai olasz nyelv,durva közelítésben,2,2-szeresére bővítette a viszonyszók utáni infinitivuszok használatát a petrarcai használathoz képest.

Felhasznált irodalom.

1/. E. de Amicis: Il cuore.
Treves. Milano, 1925.

2/. S. Battaglia: La grammatica italiana.
Vencenzo Bona. Torino, 1957.

3/. Dr. Benedek Nándor: "A modern olasz irodalmi nyelv fejlődésének néhány főbb állomása" című kandidátusi disszertáció tézisei.

4/. M. Bontempelli: Lirici del quattrocento.
Sansoni. Firenze, 1929.

5/. U. Bosco: Francesco Petrarca.
Laterza. Bari, 1961.

6/. E. Bourciez: Éléments de linguistique roman.
C. Klincksieck. Paris, 1910.

7/. A. Caro: Eneide
Salani. Firenze, 1930.

8/. C. Cassola: Un cuore arido.
Einaudi, 1961.

9/. C. Cassola: La storia di Ada.
Feltrinelli, 1965.

10/. B. Cicognani: Le Novelle.
Valecchi, 1955.

11/. G. Deledda: Canne al vento.
Treves. Milano, 1928.

12/. Della Porta: Fantesca.

13/. E.Donadoni: Breve storia della letteratura italiana.
C.Signorelli.Milano,1930.

14/. A.Ghiselli: Grammatica italiana per la scuola media unificata.
Sansoni.

15/. G.Giacosa: Come le foglie.
"Az olasz irodalom kincsei" c. gimnáziumi tankönyv.
Budapest,1928.Magyar Egyetemi Nyomda.

16/.Dr.Herczeg Gyula: Olasz leíró nyelvtan
Terra,Bp,1970.

17/.Q.Horatius Flaccus: Oden,Epoden,Satiren und Episteln
Teubner.Leipzig,1860.

18./T.Livius: Bellum Punicum secundum.

19/.A.Manzoni: I promessi sposi.
Rechiedei.Milano,1882.

20/.B.Migliorini: Storia della lingua italiana.
Sansoni.Firenze,1963.

21/.V.Monti: Iliade.
Salani.Firenze,1930.

22/.S.Pellico: Le mie prigioni.
Baumgärtner.Leipzig,1883.

23/.F.Petrarca: Le Rime.
Sansoni.Firenze,1965.

24/. L.Pirandello: Novelle per un anno.
A.Mondadori.Milano,1939.

25/. V.Pratolini: Lo Scialo.
A.Mondadori.Milano,1960.

26/. G.Rohlfs: Historische Grammatik der Italienischen Sprache.
A.Franke.Bern,1949.

27/. G.Rohlfs: Grammatica storica della lingua italiana e dei suoi dialetti.
Einaudi.Torino,1969.

28/. G.Revetta: Romanticizmo
Baldini.Milano,1937.

29/. Dr.Schmidt Márton: Római régiségek.
Pozsony.Bp,1889.

30/. C.Spellanzon: Storia del Risorgimento e dell'Unità d'Italia.
Rizzoli,1933.

31/. L.Valiani: La Dissoluzione dell'Austria - Ungheria.
Il Saggiatore.Milano,1966.

32/. G.Verga: I Malavoglia.
Bonteppelli.Firenze,1928-29.

J.Carducci: Nell'annuale della fondazione di Roma.

J.Carducci: Esequie della guida.

G.D'Annunzio: Consolazine.

A.Fogazzaro:	Dopo la vendemmia.
A.Fogazzaro:	Il ritorno dal lavoro.
G.Giusti:	Il brindisi di girella.
G.Giusti:	Affetti d'una madre.
G.Giusti:	Inno del 1848.
G.Leopardi:	Il sabbato del villaggio.
G.Leopardi:	A Silvia.
A.Manzoni:	Marzo 1821.
A.Manzoni:	Il cinque maggio.
L.Pirandello:	Sempre bestia.
L.Pirandello:	Dondolio.
G.Prati:	Canto d'Igea.
G.Prati:	Fede di figlia.
G.Prati:	La madre e la patria.